Ára: 130 FORINT

63. évf. 23. szám 2008. december 15. Kiszlév 18. 5769.

ÚJ ÉLET

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

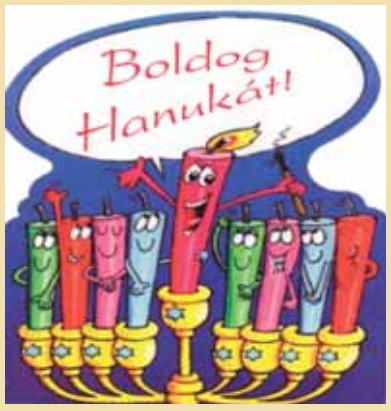

A csodák nyolc napja

Mi a chanukka?

A Talmud erre így válaszol:

„Kiszlév 25-én, amikor (miután) a görögök bementek a (jeruzsálemi) Szentélybe, megszentségtelenítették az ott lévő égőolajkészletet. És amikor felülkerekedtek a hasmóneusok és legyőzték őket (a görögöket), kerestek, de nem találtak, csak egy kis korsó olajat, mely érintetlen volt, és rajta a főpap pecsétje. Nem volt ebben a korsóban csak annyi olaj, amely egy napra volt elég, de csoda történt, és (a meggyújtott menóra) nyolc napig égett. Egy évre rá (kiszlév 25-ét és az ezt követő 8 napot) ünnepnek nyilvánították, hálaimával és dicshimnusszal” (Sábbát 21).

A zsidó történelem tele van csodákkal. Itt is, egy maroknyi nép elutasítja a rákényszerített hellén kultúrát, nemet mond az erőszakos szekularizációra, végül fellázad az önkényuralom ellen. Mátitjáhu, a modini pap és öt fia, köztük Jehuda (Júdás), a makkabeus – akik győzelemre vitték a zsidók szabadságharcát – nem születtek hősnek, csak a körülmények tették azzá őket.

A csoda azzal folytatódott, hogy ennek a szabadságharcnak a tanulsága 2000 év múltán is érezteti hatását, mindmáig megünnepeljük, és a szellemisége is él még.

Bölcseink az ünnep szellemi részét, a csodát – miszerint az egy napra elegendő olaj nyolc napig égett – emelik ki, ezt állítják az emlékezés középpontjába. Hiszen katonai vereségek, győzelmek a feledés homályába süllyedhetnek, de a nyolc napig égő menóra – melyet több mint kétezer év óta minden évben meggyújtunk – látványa belevésődik az emberi lélekbe.

Felvetődik a kérdés, miért mondjuk azt, hogy a csoda nyolc napig tartott, holott egy napra elég volt az olaj, tehát a csoda csak hét napra vonatkozik?

Ennek az a magyarázata, hogy ha egyáltalán találtak olyan, nem megszentségtelenített olajat, amit használhattak, ez már maga is csoda volt, s így már érthető a nyolcnapos ünnep.

Mint általában a zsidó ünnepek, ez is bensőséges, családi ünnep, de van egy különleges jellege. Kötelezővé teszi a csoda közhírré tételét (pirszum hánész), ezért a menórát ki kell tenni az ablakba.

A szent lángok fényénél

Chanukka, a zsidó szellemiség szabadságharcának ünnepe posztbiblikus, azaz a bibliai idők utáni ünnep. Ezt az ünnepet a Misna nem említi, aminek több magyarázata is lehetséges.

Az egyiket a zsidó ünnepi szokásokat magyarázó gyűjteményben találhatjuk. Ezt a magyarázatot egyébként Chátám Szófer, a neves pozsonyi rabbi adja, aki szerint Jehuda, a Fejedelem, a Misna szerkesztője Dávid király leszármazottja volt, a hasmóneusok pedig, akik a szír–görög elnyomók elleni felkelést vezették, és később dinasztiát is alapítottak, leviták voltak, akik nem tartoztak az uralkodó Júda törzshöz. Ilyeténképpen Jehuda, a Fejedelem, trónbitorlóknak tekintette őket, és úgy tett, mintha nem is léteznének.

Ez persze nem von le semmit a chanukka mint ünnep fontosságából és a szabadságharc jelentőségéből.

Mátitjáhut és fiait, a zsidó szabadságharc hőseit hasmóneusoknak nevezi a hagyomány. Miből ered ez az elnevezés?

Kimchi a zsoltárokra írott kommentárjában azt állítja, hogy ez a név a hásmánim szóból ered, jelentése „tisztelteljes nagyurak”. Egyesek szerint ez nem más, mint egy összetett szó, ami a vallásüldözés idején használt szavakból és fogalmakból tevődik össze. Mások azt hangoztatják, hogy Mátitjáhu nagyapját Hasmonájnak hívták. A legésszerűbb magyarázat szerint a pap családja egy – a Jehuda törzsének területén található – Chasmon nevű városból származott. Ezt a helységnevet Jósua könyve is említi (15,27).

* * *

Chanukkakor, a gyertyagyújtást követően, különböző társasjátékokat szoktak játszani, néha kártyáznak is. Ez még olyanoknál is előfordul, akik egyébként a játékot felesleges időtöltésnek tartják, mert elvonja őket a tanulástól.

J. L. Majmon rabbi szerint ez a szokás onnan eredhet, hogy a görög elnyomás idején Jeruzsálemben sokan élvezték a hellén kultúra megjelenését. A makkabeusok könyvében is megtalálható annak leírása, miszerint a görögök stadiont építettek, és a zsidó ifjúságot tanították kényszerítették az olimpiai játékokra. A hasmóneusok győzelme után a kényszerítő törvényeket hatályon kívül helyezték, de emlékeztetőül szokássá vált az egykori görög társasjátékok imitálása.

A háláchá szemszögéből

Chanukka az egyetlen nem bibliai eredetű ünnep.

1. Az ünnep nyolc napig tart. Ezalatt minden nap gyertyát gyújtunk, méghozzá minden nap egygyel többet. Általában színes fagygyú- vagy viaszgyertyákat használnak, de például a chászidok az olívaolajat részesítik előnyben, ezzel is emlékezve a Szentély kis olajkorsójára. A gyertyagyújtást különleges módon végezzük, a gyertyákat nem közvetlenül, hanem kisegítő gyertyával, az ún. samesszel gyújtjuk meg, mindig az est beálltakor.

2. Szokás a gyertyákat az ablakba kitenni – az utóbbi években gyakorivá vált a nagyméretű chanukka-kandeláberek közterületeken való felállítása –, hogy az egykor megtörtént csodát közhírré tegyék.

3. Chanukkakor olajban sült pogácsát szoktak enni, ezáltal is emlékezve az olaj által létrejött csodára.

4. Minden nap elmondjuk a hálaadó Hállél zsoltárciklust. A 18 áldásnál (Smoné eszré) és az étkezés utáni imánál betoldjuk a Csodákra (Ál Hániszim) imát, amelyben dióhéjban a chanukkai történés van leírva.

5. Chanukka napjaiban nincs kötelező munkaszünet. Rendszerint az alatt a kb. fél óra alatt, amíg égnek a gyertyák, nők nem szoktak munkát végezni.

6. Pénteki napon a chanukka-gyertyákat a pénteki gyertyák előtt kell meggyújtani, és ügyelni kell arra, hogy a szombat beállta után legalább még egy fél órát égjenek. Szombaton pedig a szombat kimenetele, a Hávdálá ima elmondása után gyújtjuk meg.

A háláchá szerint akinek nincs pénze chanukka-gyertyára, az akár menjen el kéregetni, mert sok más micvát – jobb híján – gondolatban is meg lehet tartani, de a chanukka csodáját csak valóságos, égő lánggal.

Naftali Kraus

MEGHÍVÓ

Szeretettel meghívjuk Önt és b. Családját

2008. december 25-én, kiszlév 28-án (csütörtök) du. 15.45 órára

zsinagógánkba

(Hegedűs Gy. u. 3.)

a chanukka-ünnepélyre

Program:
1. Imádkozás
2. Ünnepi gyertyagyújtás, chanukkai dalok

(Klein Ervin főkántor)
Kórus
3. Ünnepi beszéd (Deutsch László főrabbi)
4. BZSH Benjamin Óvoda növendékei

Fergeteges koncert!!!
Zenél: a Sabbathsong Klezmer Együttes
Masa Tamás vezetésével
Ünnepi fánk is lesz!!!

Hittestvéri üdvözlettel az elöljáróság nevében:

Deutsch László főrabbi — Zoltai Gusztáv a körzet elnöke

Töltse az ünnep
első gyertyagyújtásának délutánját
a Hunyadi téri templomkörzet és a Generációk Klubja
(VI., Hunyadi tér 3., félemelet)
december 21-én,
16 órakor kezdődő
műsoros rendezvényén.
A programból:
a zsinagógában fellobban
az első láng
Domán István
ünnepméltatója
Vencel György kántor
Hangulatfelelősök:
a Scheiber Sándor iskola
dráma tagozatosai,
Nagy Ágnes betanításában
Dávid Viktória előadóművész
Garai Róbert színművész
Klezmer!!!
A Zmirim együttes
Az elmaradhatatlan
chanukkai fánk
és más finomságok

Dohány utcai Zsinagóga Templomkörzet — HM Tábori Rabbinátus

Meghívó

Szeretettel meghívjuk Önt és családját a 2008. december 21-én (vasárnap) 17.00-kor a Síp u. 12. II. emeleti Díszterében megrendezésre kerülő chanukka-nyitó rendezvényünkre!

Fellépnek:

Székhelyi József
Heilig Gábor és Eszményi Viktória
a Nigun zenekar
karaoke és diszkó a 80–90-es évek zenéivel

Büfé, fánk, tombola, gyereksarok
és más meglepetések várják kedves vendégeinket!

Frölich Róbert főrabbi — Kálmán Kálmán elnök

Töltse az ünnep
második gyertyagyújtásának
délutánját
a zuglói templomkörzet és a Minján Klub
(XIV., Thököly út 83., földszint)
december 22-én,
17 órakor kezdődő
műsoros rendezvényén.
A programból:
a zsinagógában fellobban
a második láng
Kardos Péter ünnepméltatója
Kardos László kántor
Hangulatfelelősök:
Garai Róbert színművész
Klein Judit énekművész
Varga Ferenc József
(Mikroszkóp Színpad)
Az elmaradhatatlan
chanukkai fánk
és más finomságok

9 770133 135009 08023

KÖZGYŰLÉSEK

Budapesti Zsidó Hitközség

Álmok és számok. Erről szólt a decemberi közgyűlés. Az elsőről *Deutsch László* főrabbi beszélt, a másikról *Streit Sándor* elnök és *Zoltai Gusztáv* üv. igazgató. A kettőt nehezen lehetett összeegyeztetni, mivel a válságra tekintettel, mint megtudtuk, a Hitközség a legrosszabbra készül, mégpedig a költségvetést illetően vészforgatókönyvvel. S ha ez bekövetkezik, 113 milliót lehetne átcsoportosítani.

A közgyűlés első pontja a pénzügyi rendszer továbbfejlesztéséről szólt, amelyen belül ingatlanok és tárgyi eszközök kerültek leltárba, szabályzatokat kellett korszerűsíteni.

Nem veszteséges költségvetést tervezünk – hangzott el, majd számok tömegét hallhattuk, amelyből kiderült, hogy pl. 22% jut hitéletre, 10 millióval pedig támogatni fogják a Mazsihiszhez tartozó Szeretetkórházat. Egy kritika és több reagálás után megszavazták a 2009. évi költségvetést.

Egri Oszkár előterjesztésére egy kivételével megszavazták az ingatlaneladásokat, amit előadója „szomorú előterjesztésként" aposztrofált, mivel „ingatlant csak végső esetben szabad eladni".

Az egyéb kategóriában köszöntötték és méltatták a jelen lévő *Heisler László* (90) munkásságát, jó egészséget kívánva neki, majd *Heisler András* javaslatát, mely szerint praktikus szempontból indokolt lenne, hogy a BZSH közgyűlése a Mazsihiszé után kerüljön sorra, Streit Sándor elnök vezette fel, és – ellenezte. A Mazsihisznek nincs pénze, csak a taghitközségeinek, így a BZSH járul hozzá a Mazsihisz működéséhez, ezért kell továbbra is az eddigi gyakorlatot folytatni – mondta az elnök. Mire szavazásra került volna sor, többen hazamentek, így a közgyűlés határozatképtelenné vált.

Kardos Péter főrabbi imájával zárult a közgyűlés.

Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége

Feldmájer Péter elnök köszöntötte a küldötteket, majd megemlékezett a mumbai merénylet zsidó áldozatairól és az itthon elhunyt közéleti személyiségekről. *Markovics Zsolt* főrabbi nyitóimája volt – mint később kiderült – az egyetlen „vallási" tárgyú napirendi pont, mivel *Radnóti Zoltán*, a záróimára kijelölt rabbi nem jelent meg, és a helyette felkért *Schweitzer József* nyugalmazott orsz. főrabbi bejelentette, hogy nem helyettese egykori tanítványának... Így áldás nélkül ért véget a közgyűlés.

De előtte: Zoltai Gusztáv üv. igazgató a pénzügyi rendszer átalakításáról beszélt (lásd BZSH), amit a közgyűlés tudomásul vett. Úgyszintén a 2009. évi költségvetést, amely tartalmazza a gazdasági válság hatásának kivédését is.

Egri Oszkár előterjesztésében ismertette a pápai ingatlanok használatba adását, amely azzal a feltétellel történt, hogy a másik fél vállalja a helyi zsinagóga és temető fenntartását. A pesti, soproni, nagyecsedi és egri ingatlan eladásának megszavazását követő ellenőrzésen a közgyűlés már határozatképtelennek bizonyult.

Feldmájer Péter elnök bejelentette, hogy az ORZSE-n megalakult a Mazsihisz ifjúsági tagozata, majd, mint említettük – először a közgyűlések történetében – „rabbi híján" (F. P.) nem volt záróima...

Gyász

A mumbai terrorcselekmény áldozatairól emlékeztek meg a pesti Keren Or zsinagógában. A haláluk előtt megkínzott mártírokról, *Gavriel Holtzberg* rabbiról és feleségéről, *Rivkáról*, valamint az éppen az épületben tartózkodókról szóltak a beszédek az indiai, az izraeli nagykövet, chábád-rabbik és *Szabó György* (KDNP Barankovics Izraelia Műhely) részéről, aki felolvasta *Orbán Viktor* és *Semjén Zsolt* részvétlevelét. A Mazsihiszt *Feldmájer Péter, Streit Sándor* és *Zoltai Gusztáv* képviselték.

Körzeti kitekintő

Debrecen

Az 5769. év chesván 12. napján nagy örömünnepnek adott otthont Pásti utcai imaházunk. *Fohn Péter* és felesége, *Noémi* elsőszülött fiának, *Rubennek* a kiváltása történt. Ez alkalomból gyűltek össze a hitközség tagjai, családtagok, barátok. *Aser Ehrenfeld* főrabbi ezen micva jelentőségét magyarázta el a megjelenteknek. Az örömapa az Izraelből érkezett kohénhoz, *Mose Kohenhez* fordult kérésével, majd a megegyezett ezüst fejében kiváltotta Rubent. A kohén a gyermek fejére helyezte kezét, és megáldotta őt. A főrabbi kérte az Örökkévalót, hogy egészségben és örömben hagyja felnevelni a gyermeket, és majd hozzák el a bár micvára, a chátunára úgyszintén, és mindannyian legyünk jelen azokon a szimchákon is. Megjegyezte, hogy Debrecenben több évtizede nem volt ilyen nevezetes alkalom, azaz elsőszülött fiú kiváltása. Azon kívánságának adott még hangot, hogy szeretné, ha sok ilyen örömteli eseményen vennénk együtt részt. A szertartást gratulációk és bőséges kidus követte. Mázál tov!

* * *

Mint az köztudott, a debreceni hitközség az ország legnagyobb létszámú vidéki közössége. A vezetőség mindent elkövet annak érdekében, hogy mint eddig, ezután is legyen minján reggel és este egyaránt.

Új kezdeményezésként a minjántagok legnagyobb megelégedésére reggelente sütemény, kávé, tea és változatosan készített szendvics áll az imádkozók rendelkezésére. A szellemi táplálékot kiegészíti a testi erőnlét fokozását szolgáló harapnivaló. Ebben egy kanadai adományozó sietett a DZSH segítségére, *Ervin (Ernest) Gross* úr, aki 500 dollárral járult hozzá e kezdeményezéshez, debreceni unokatestvére emlékére. Biztos, hogy adománya a lehető legjobb célt szolgálja. Bízva a Mindenható akaratában, reméljük, meghallgatásra talál minden reggel a minjánhoz megjelentek imája, s reméljük, hogy minél többen tudják teljesíteni ezt a parancsolatot is, erőben és egészségben, ád méá vöeszrim! Úgy legyen!

* * *

Mint arról a média a világ számos helyén beszámolt, Debrecenben a hitközség székházának két földszinti ablakát a Kristallnacht 70. évfordulóján betörték. Számos sajnálkozó és a történtek feletti megdöbbenést kifejező telefon érkezett az országból és külföldről egyaránt. Az amerikai nagykövet, *April H. Foley* is megtisztelte a DZSH-t, hogy tolmácsolja népe együttérzését, egyben biztosította a zsidóságot afelől, hogy eddig is és ezután is megtesznek mindent az ilyen és ehhez hasonló cselekedetek megakadályozására. A nagykövetet *Horovitz Tamás* elnök, Aser Ehrenfeld főrabbi, *Dickmann Sándor,* az Idősek Klubjának vezetője és *Kreislerné Grósz Zsuzsa* elöljárósági tag fogadta. Horovitz Tamás röviden ismertette a szomorú történteket. Mint elmondta, a hitközség feljelentést tett, de eddig még nem derült fény arra, hogy csupán részegek randalíroztak, vagy rasszista, antiszemita megnyilvánulás történt-e. Az elnök külön felhívta a figyelmet arra is, hogy Debrecenben kb. 400 izraeli egyetemista él és tanul már évek óta, nagyon fontos az ő biztonságuk is. Sajnos előfordult már irányukban neonáci inzultálás. Ezt kivédeni, tenni ellene csak teljes társadalmi összefogással lehet. Meg kell akadályozni és keményen fel kell lépni együttesen a temetőrongálók, a sírfosztogatók, a gyalázók és rasszista megnyilvánulók ellen. Ezekben a kérdésekben a nagykövet asszony teljes mértékben egyetértett. Kreislerné Grósz Zsuzsa megjegyezte, hogy családja nagy része az auschwitzi koncentrációs táborban maradt. Bár ő nem holokauszt-túlélő, hanem első generációs leszármazott, félelemmel töltik el az ilyen és ehhez hasonló megnyilvánulások bárhol a világon, mert felidézik a deportálást megelőző eseményeket. A második világháború befejezése óta több mint hatvan év telt el, de hatmillió zsidó áldozat sem volt elég ahhoz, hogy a világ tanuljon az ordas és hazug eszmék pusztító erejéből. A bensőséges hangulatú beszélgetés után April H. Foley megtekintette a Kápolnási utcai zsinagógát. Kérdéseire Aser Ehrenfeld készségesen és kimerítően válaszolt. A DZSH vezetősége igen nagylelkű és példaértékű gesztusként kezelte a látogatást.

„Lámpámba lángot, ne kelljen korán

Az ágyra hevernem,

Kérdésre választ Ő küldjön,

Hogy hitem széjjel ne dűljön,

Adjon az Isten fényeket,

Temetők helyett életet,

Nekem a kérés nagy szégyen,

Adjon úgy is, ha nem kérem"

Az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem diákjainak

kezdeményezésére a

Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége

és a

Budapesti Zsidó Hitközség

szerény lehetőségeihez képest igyekszik folyamatosan,

többféleképpen is

támogatni az arra rászorulókat.

A szokásos szociális és felekezeti segítségnyújtásokon túl idén

chanukka, a fény ünnepe alkalmából

2008. december 22-én, hétfőn,

délután 15 órakor,

chanukka első napján a szegények és a rászorultak részére felekezeti

hovatartozástól függetlenül

ingyenebédet osztunk,

amelynek keretében mintegy 500 adag sólet, kenyér

és meleg tea kerül

kiosztásra.

Az ebédosztás helye:

a Dohány utcai zsinagóga előtti tér

Mazsihisz-BZSH

vezetősége

MEGHÍVÓ

templomkörzeti pótválasztásra

A Dohány utcai Zsinagóga Templomkörzet ezúton is értesíti tagságát, hogy

2008. december 21-én, 15.30–16.45 óráig

a Budapest VII., Síp utca 12. II. emeleti Dísztermében

templomkörzeti pótválasztást tart elöljárók és BZSH-képviselők visszahívására, illetve új elöljárók és BZSH-képviselők választására. Kérjük tisztelt hittestvér tagjainkat a minél nagyobb számban való megjelenésre. A választás után tartjuk chanukka-ünnepélyünket.

(Lásd a külön meghívót!)

Dr. Frölich Róbert
főrabbi

Kálmán Kálmán
elnök

Blade Sámuel halálára

Stockholmban elhunyt *Blade Sámuel*. A hazai zsidóság is jól ismerhette nevét, hiszen budapesti születésű szeretett felesége, *Gerle Marika* emlékének ápolására alapítványt létesített. 2001 óta felesége születésének évfordulóján, minden év június 25-én Hitközségünk Dísztermében díjkiosztó ünnepséget tartottunk, amelyen minden alkalommal részt vett az alapító is. A díjakról Szeretetkórházunk, az ORZSE és a Scheiber Sándor Gimnázium kiváló tanulói, valamint az Újpesti Szociális Otthonunk részesült. Nagylelkűségére jellemző, hogy hasonló célú alapítványt hozott létre Svédországban és Izraelben is. Emlékét a magyar zsidóság szeretettel megőrzi.

U. R.

Hírek, események röviden

– **A német nemzeti gyásznapon** a Kozma utcai temető holokauszt-emlékművénél Claus Bönnemann követ, Andreas Wellmer evangélikus és Willi Klinkhammer katolikus lelkészek emlékeztek meg a koncentrációs táborokban életüket vesztett magyar zsidókról. Lazarovits Ernő, a Mazsihisz külügyi vezetője köszöntötte az emlékezőket, ezt követően gyászimát recitált, majd a német kolónia evangélikus lelkésze héber zsoltárt olvasott fel, amit német nyelvre fordított. Az először jelen lévő 26. (Franken) ezred sorfala között Claus Bönnemann és Ulrich Pfeiffer katonai attasé koszorúzott.

– **Arje Mekel,** az izraeli külügyminisztérium szóvivője, a kulturális és tudományos osztály vezetője hivatalos látogatása alkalmából Aliza Bin-Noun nagykövet társaságában felkereste hitközségünket. Lazarovits Ernő külügyi vezető fogadta a látogatókat. Bemutatta a Dohány utcai zsinagógát, ismertette annak történetét, valamint a zsidóság jelenlegi helyzetét.

– **A Nácizmus Üldözötteinek Országos Egyesülete** a Síp utcai székházban tartotta közgyűlését. Szenes Iván elnök üdvözölte a megjelenteket, majd Lazarovits Ernő személyében javaslatot tett a levezető elnökre, amit a közgyűlés egyhangúan elfogadott. Elsőként kérte, hogy a közgyűlés emlékezzen meg az elmúlt időben elhunyt bajtársakról: Bács Pálnéról, Almási Józsefnéről, Jámbor Árpádról és Varga Ferencről. Ezután megszavazták a napirendi pontokat. Szenes Iván ismertette a szervezet sokoldalú és eredményes munkáját, ami az aktivisták, a táborcsoportok vezetői és tagjai lelkes tevékenységének köszönhető, de az is hozzájárult, hogy a NÜB jó kapcsolatot tart fenn a zsidó szervezetekkel. Szemes Györgyné, a Felügyelő Bizottság elnöke beszélt a 2008. évi gazdálkodásról, majd felszólalt Dénes György, Frischmann Edgár, Lebovits Imre, Lakatos Emil és Koller Istvánné. Az elnök válaszolt a kérdésekre, megköszönte a résztvevők aktivitását, és kérte, hogy a jövőben is végezzenek hasonlóan eredményes munkát. Lazarovits Ernő zárszavában további sikereket és jó egészséget kívánt.

– **Holokauszt Emlékközpont.** Cím: Budapest IX., Páva utca 39. Nyitva: hétfő kivételével naponta 10–18 óra között. Telefon: (1) 455-33-33. Honlap: www.hdke.hu. E-mail: info@hdke.hu.

Jehuda félrelépése...

(Vájésev hetiszakasz)

„Ez Jákob nemzetségének története. Amikor József 17 éves lett, testvéreivel együtt a nyájat legeltette... Izrael Józsefet minden fiánál jobban szerette... és tarka köntöst csináltatott neki...” (1Mózes 37,2–3).

A 17 ÉVES Józsefet itt a Tóra „ifjoncnak” nevezi (náár). A guri rebbe felveti a kérdést: miként lehetséges ez? Hiszen Ábrahám nevezte Izsákot – a tizedik megkísértésnél, amikor feláldozni vitte (uo. 22) – „ifjoncnak”, aki a midrás számítása szerint az idő tájt már 37 esztendős volt.

Mikor és meddig „ifjonc” valaki? A rebbe ezt úgy magyarázza, hogy Ábrahám a saját fiát nevezi annak, és ezen nincs mit csodálkozni, mivel egy szülőnek a gyereke mindig gyerek marad, lett légyen akármilyen idős is.

A másik esetben azonban az Írás nevezi Józsefet „ifjoncnak”, ami különösnek tűnhet egy 17 éves fiú esetében, aki már valójában meglett férfi.

Ugyanez a kérdés szerepel a midrásban is. A magyarázat szerint azért nevezi a Tóra Józsefet „ifjoncnak”, mert viselkedésében gyerekes volt, elkényeztetett piperkőc benyomását keltette, aki szépítkezik, szemöldökét ritkítja, pipiskedve jár. Többek között ez váltotta ki testvéreinek haragját is, és vezetett eladásához, aminek végső következménye az lett, hogy Jákob nemzetsége Egyiptomba került.

* * *

„TÖRTÉNT PEDIG abban az időben, hogy Jehuda elvált a testvéreitől, és csatlakozott egy adulámi emberhez, akinek Chirá volt a neve. Ott meglátta Jehuda egy Suá nevű kánaánita embernek a lányát, és elvette feleségül...” (1Mózes 38,1–2).

A Tóra nem számol be Jákob fiainak házasságáról, nem tudjuk, kik voltak az ősatya menyei. Csupán Jehuda és József házasságáról van híradás: Jehuda itt, József pedig Egyiptomban nősült, miután kiszabadult a börtönből, ahová Potifár felesége juttatta. (Jehuda esetében a „kánaánita” szót kereskedőnek értelmezik, mivel ez a szó a Bibliában ebben az értelemben is előfordul.)

Jehuda tehát elvált testvéreitől – szó szerint: „lement” tőlük –, önállósította magát, megnősült, és gyors egymásutánban három fia született: Ér, Onán és Sélá. A család a pásztorok életét éli. Jehuda elsőként Ért, elsőszülött fiát nősíti meg, akihez hozzáadja Támárt, Sém unokáját, aki a midrás szerint igen szép volt. A házasság szomorú véget ér, az ifjú férj meghal, az Írás tanúsága szerint azért, mert „rossz volt az Örökkévaló szemében” (uo. 7).

Mi volt rossz az „Örökkévaló szemében”? Az Írás nem részletezi. A midrás a maga módszerével – összehasonlítási alapon – azt hozza fel oknak, hogy Ér nem akart gyereket, mert egyrészt attól tartott, hogy felesége – a terhesség és a szülés következményeként – elveszti szépségét (Jevámot, 34), másrészt nem akarta vállalni a gyereknevelés járó vesződséget (Joszef Bchor-Sor).

Itt találkozunk első ízben a sógorházasság fogalmával, ami később, a Tórában, kötelező parancsolatként jelenik meg. Jehuda elsőszülött fia halála után azt mondja második fiának, Onánnak: „Menj be bátyád feleségéhez, vedd el őt, mint sógora, és támassz utódot bátyádnak” (uo. 8).

Onán – innen később az onánia fogalma, amit a halacha szigorúan tilt és elítél – csak vonakodva tesz eleget az apai kérésnek-parancsnak. Mindent elkövet annak érdekében, hogy a kapcsolatból ne születhessen gyerek. Istennek nem tetszik Onán magatartása, és ő is meghal.

A levirátus (sógorházasság) alapján Támár azt várta, hogy Jehuda hozzáadja őt Sélához, legkisebb fiához. Az apa azonban, aki két fiát már elvesztette, féltette a legkisebbet. „És monda Jehuda Támárnak, a menyének: maradj özvegyen apád házában, amíg felnő a fiam, Sélá; mert azt gondolta, ne haljon meg ő is, mint bátyjai” (uo. 11).

Támár szót fogadott, és visszaköltözött a szülői házba.

Közben hosszú idő telt el, ezalatt meghalt Jehuda felesége. Később megvigasztalódott, majd barátjával, Chirával Timnába ment, ahol juhait nyírták.

Megtudta ezt Támár, s látta azt is, hogy Sélá ugyan felnőtt, de őt nem adták hozzá... S ekkor Támár merész elhatározásra jutott.

* * *

TÁMÁR már korábban – mikor Jehuda visszaküldte őt szüleihez – sem akarta elhagyni Jehuda családját. A midrás szerint megérezte, hogy egykor tőle származik majd a Dávid-házból jövő Messiás. Most, amikor világossá vált számára, hogy Sélá nem teljesíti be a sógorházasságot, ravasz cselekedetre szánta el magát: levette özvegyi ruháját és fátyolt öltött, illetve az Astarte-kultusz papnőjének ruháját öltötte fel, hogy Jehuda ne ismerje fel. Magyarán – prostituáltnak adta ki magát.

A Timnából – a birkanyírási ünnepségről – hazatérő özvegy Jehuda az útkereszteződésnél megpillantotta az elfátyolozott Támárt, akit természetesen nem ismert fel, és félreérthetetlen ajánlatot tett neki.

Támár csak erre várt. Megkérdezte, mit fizet a „szolgáltatásért”! Jehuda megígérte, küld a nyájából egy kecskegidát. Támár elfogadta az ajánlatot, de zálogot kért „vendégétől” annak biztosítékaként, hogy valóban megkapja majd a kecskegidát. Jehuda ebbe is belemegy, zálogba adja pecsétjét, zsinórját és botját (az ókori Keleten ezek bizonyos személyiségek hatalmi jelvényeinek számítottak).

Három hónappal később Jehuda tudomására hozzák, hogy menye, Támár, állapotos.

Időközben Jehuda elküldte a beígért kecskegidát, de mivel Támár az „eset” után azon nyomban visszacserélte ruháját és hazament, nem találtak rá. A zálog ennek következtében nála maradt.

Jehuda tűzhalálra ítélte „parázna” menyét. Miközben a vesztőhelyre kísérték, Támár elküldte apósának a zálogot, s azt üzente: „Aki ezen dolgok tulajdonosa, attól vagyok állapotos... kérlek, ismerd fel, kié ez a pecsét, zsinór és bot.”

Jehuda felismerte, és azt mondta: „Igaza van velem szemben, mert nem adtam a fiamhoz, Sélához...” (uo. 25–26).

* * *

A KOMMENTÁTOROKAT nem hagyja hidegen az a kérdés, miként lehetséges, hogy Jehuda halálra ítélte Támárt erkölcstelen viselkedés miatt. Először is, Támár özvegy volt, nem férjes asszony. Másrészt milyen hatásköre volt Jehudának arra, hogy menyét halálra – tűzhalálra – ítélje? Mikor, hol és ki nevezte őt ki bírónak?

Rabbi Jehuda Hechaszid, a neves középkori exegéta (a Széfer Hászidim szerzője) szerint nem tűzhalálról volt szó, hanem egy tüzes bélyegről, amit – korabeli szokás szerint – a prostituáltak homlokára égettek, ismertetőjelként.

Mások szerint Támárra, aki Sém unokája volt, szigorúbb törvények vonatkoztak, mivel Sém kohanita család feje volt.

Támár végül is ikreket szült, akik a Perec, illetve a Zorách nevet kapták. Belőlük teljesedett ki Jehuda törzse. Perec ivadékai között volt Boáz, kinek fia Ovéd, unokája Jisáj és dédunokája Dávid volt, a Dávid-ház megalapítója, a messiási fogalom megtestesítője. Így teremtődött meg az isteni Gondviselés jóvoltából, Jehuda félrelépésének következményeként, a zsidó messiási gondolat.

Naftali Kraus

Szigeti történet

Ez egy szomorú, de igaz történet. Megtörtént eset. Persze az író fantáziája változtatott rajta kicsit, de attól akár így is történhetett volna. Amikor ez megesett, olyan hihetetlen dolgok történtek, hogy a némi hozzáadás sem változtat igazán a dolgon. A történet elárul valamit a Freud-féle tudattalanról. Arról a gének hordozta „énről”, amiről nincsen tudomásunk. Tudatunk másik, ellentétes oldaláról származik. Abból az énünkből, ami közöset hordoz apáinkkal, nagyapáinkkal és még hosszú felmenő sorainkkal. Amit tudtak, azt mi is tudhatjuk, tudhatnánk, csak mélyen el van rejtve énünk másik oldalán.

A történet főhősének arcára még emlékszem jól, Borosnak vagy Bokrosnak hívták, de pontosan már nem tudom a nevét. Pincér volt a Szigeten. Magának élő és álmodozó embernek ismertem. Nem barátkozott, nem is beszélgetett senkivel, olyan ember benyomását keltette, aki nem biztos önmagában, keresi önmagát és helyét a világban. Volt felesége, de nem élt jó házasságban, lehettek gyerekei is, de ők is távol álltak tőle lelkileg, amennyiben voltak gyerekei.

1944 májusában különös dolog történt egy faluban, Sziget mellett. Egy rutén asszony egyedül élt faluszéli házában, család és férj nélkül. Arra ébredt, hogy gyereksírást hall az ablak alatt. Milyen különös éjjel, a kutyája nem ugatott, pedig mérges, bizalmatlan lélek volt. De a gyerek csak sírt, tehát ott volt, enni kért, és azt, hogy tegyék tisztába. Ez a megkeseredett, beteges asszony megijedt, a sok baja mellett már csak ez kellett neki. Iskolázatlan és babonás természete a gyerekben Isten ajándékát látta. Etette, gondozta, mint sajátját, egy éven át. Senki nem tudott róla, nem tudhatott róla, mert megszerette, és félt, hogy elveszik tőle. Egészsége egyre romlott, közel érezte már a véget, ezért felkeresett egy falubéli asszonyt – történetesen egy magyar nőt –, akivel titkát megoszthatta. Közös bennük alig volt. Nem egy nyelvet beszéltek, nem egy vallást gyakoroltak, ő szegény volt, a magyar asszony jómódú. Nagy kertje volt, szőlője és szilvája. Elég sokat hozott a konyhára bor és pálinka formájában. Talán annyi volt bennük a közös, hogy mindketten magányosak voltak, a gyerek pedig mindkettőjüknek az öröm forrását jelentette. A rutén asszony átvitte és rábízta a gyereket az ötvenes éveit taposó asszonyra, majd rövidesen meg is halt. Az új anya tudatosabb volt, a gyerek nem lehet név és bejelentett adatok nélkül. Nem tudott semmit róla, mint ahogy senki más se tudhatott. Abban az időben szégyen volt egy megesett lány, nagy szégyen. Egy megesett zsidó lány még nagyobb szégyen. Nem is beszélve arról, hogy akkoriban sokat suttogtak a zsidókról. Valami történni fog, rossz hírek terjedtek Németországból. A zsidók nem féltek, hiszen az oroszok annyira közel voltak, hogy már hallani vélték az ágyúk hangját.

Az asszony bejelentette a gyereket sajátjának, annak rendje és módja szerint megkereszteltette, és a Bokros vagy Boros István nevet adta neki, apja emlékére.

A gyerek növekedett, de beteg és vézna volt, kicsit sántító fiatallá cseperedett. „Talált gyerek”, tudták róla, és az anya biztosan „kötötte” magát, hogy ne látszódjon szégyene. De hát hol volt már az igazi anya?

A suttogás igaznak bizonyult. A zsidókat összeszedték, mint kóbor kutyákat, és elvitték Auschwitzba. Talán az anya is odalett, ki tudja, él-e még. Elfelejtették, mint a zsidókat is elfelejtették, hogy valaha is voltak a Szigeten.

Ami ezután történt, az a furcsa és különös, megmagyarázhatatlan sors. A gyerek súlyos beteg lett. Halálán volt, mert az agyhártyagyulladás abban az időben halálos kórnak számított. Lemondtak róla. A szegény asszony, aki saját fiaként szerette és nevelte, már temetésre gondolt. A gyerek haldoklott, lázálmában vergődött, és hangosan kiabált. Olyan nyelven, amit az asszony addig még nem is hallott. Áthívta hát a falu másik végéből a deportálásból visszatért zsidó nőt, akiről furcsákat beszéltek. Volt is „különös” benne, de hogy javasasszony, szemmel verő, gondolatolvasó, átkot hozó és elhárító lenne, az túlzás. Faluhelyen, ha valakire ilyet mondtak, mindenki olyannak látta, amilyennek akarták. A zsidó nő nem is bánta, még keresett is némi pénzt azon, hogy annak gondolták, ami nem is. Eljött, és megnézte a gyermeket. Sajnálta szegényt, sok ilyen szenvedő testet látott már keserves sorsa alatt. A gyermek merő víz volt. Vergődött ágyán, és megint beszélni kezdett. A zsidó asszony hallgatta, hallgatta, s rémület ült ki az arcára. Eltakarta szemeit: „Söma Jiszroél! Ribojnoj sel ajlom! Egek ura, világ teremtője, ez héberül beszél! Zsoltárszövegeket mormol folyékonyan, az egészségéért könyörög!”

Összeszaladt a falu. A zsidó asszony meg sem állt a szigeti hitközségig. A zsidók féltek is, meg tanácstalanok is voltak. Mi legyen? Annyit vállaltak, hogy hozzájárulnak a fiú temetéséhez. Mit tehettek mást? Senki sem emlékezett megesett lányra, titkos szülésre, elhagyott gyerekre.

Csoda történt! Újabb csoda! A gyerek meggyógyult. Kezdett a zsidókhoz járni, valami megmagyarázhatatlan vonzalmat érzett irántuk.

Szigetre költözött. A zsidók eltartották, nevelték, iskolázták. Ott lakott a hitközség irodájában. Pincér lett. Könnyelmű, talajvesztett, gyökértelen. A keresztények zsidónak nézték, a zsidók meg... ki tudja, minek.

A 70-es években új szelek fújtak. A hitközség megerősödött. Új elnök lett, Klein Oszkár. Lett újra kóser vágás. Lett konyha a szegény zsidók számára. De zsidó már alig volt, így kaptak ebédet a nem zsidók is. A Joint pénze másokon is segített.

Klein Oszkárnak volt egy fia. Hallgatója volt a bukaresti külkereskedelmi fakultásnak. Nehéz idő volt, az ország határai zárva voltak. A Ceaucescu vezette bizalmatlanság nem engedett se be, se ki senkit az országból.

Hogy, hogy nem, az egyetem néhány diákot tanulmányútra küldött Ausztriába. Hihetetlennek tűnt az utazás, mint az is, hogy az elnök fia is a csoportba került. Nehéz idők voltak, az ország határai zárva! Úgyhogy a kiengedett csoport úgy, ahogy volt, ott is maradt, politikai menedékjogot kértek és kaptak. Klein Iván Amerikába került, és felkeresett egy rabbit New Yorkban, hogy segítsen neki.

S... rabbi és közössége összedugták a fejüket. Külkereskedőnek nem tudták ugyan adni, de segítségükkel New Yorkban egy jó helyen nyithatott egy szőrmekereskedést. Évek múlva történetünk főhőse a szigeti elnök fián keresztül levelet küldött a New York-i rabbinak. A levél kérés volt, mellékelve egy hirdetés fényképpel. A hirdetés így hangzott: „1944. május végén Máramarossziget mellett egy kis faluban egy gyereket hagytak egy kosárban. A gyermek édesanyja zsidó lehetett. A fiú él, és keresi szüleit.”

S... rabbi megkapta a levelet a hirdetéssel. Olvasta a levelet, a hirdetést, nézte a fényképet. Nem tudta, mit is tegyen, hogy is fogjon hozzá. Tépelődött: „Egek ura! Mi minden történhetett teremtményeiddel? Ott volt Auschwitz, és most ez is? Hogy lehetett mindez? Hogyan eshetett meg szegény népeddel ekkora tragédia?”

Kopogtak az ajtón. Egy közösségi tag kért a rabbitól meghallgatást. A rabbi letette a fényképet, a levelet, és hívatta az asszonyt. Az bejött, leült. A rabbi szólalt meg először: „Tudom, asszonyom, hogy szegény férje a múlt héten eltávozott közülünk. Nagyon sajnálom, együtt érzek önnel. Jó zsidó volt!”

Az asszony megtörölte szemeit, s mint akiből felfakad valami nagy seb, azt mondta: „Köszönöm rabbi! Köszönöm, de nem ezért jöttem önhöz. Szörnyű bűn nyomja a lelkemet hosszú, hosszú keserves ideje. Szigeten laktunk szüleimmel. Sziget mellett egy faluba küldtek nagyanyámhoz. Az orvosok tanácsolták. Baj volt a tüdőmmel, és a jó levegő miatt javasolták. Fiatal voltam, még gyerek, és terhes lettem egy nem zsidó fiútól. Nagyon féltem. Titkoltam, vékony voltam, és senki nem vette észre rajtam. Aztán megszületett szegény. Milyen szégyen szegény szüleimnek. Féltem! Tanácstalanságomban aztán, mint egy eszement, kosárba tettem és ott hagytam egy ukrán asszony ablaka alatt. Szörnyű bűn! Néhány hét múlva deportáltak minket. Auschwitzba vittek. Mindenki meghalt, csak én maradtam. Franciaországba kerültem, majd Amerikába. Férjhez mentem, nem voltak gyermekeink. Ez volt a büntetésem! Rabbi, nem tudom hordozni a terhem! Érzem, hogy belehalok. Rabbi, segítsen megtalálni, hátha él még!”

A rabbi nem nézett az asszonyra. Átérezte a gyötrődést és a szomorúságot. Ő is szomorú lett. Hogy lehet egy ilyen tragédiának megnyugtató vége? Zsidó sorsok. Zsidó életek. Aztán nagyon lassan megfordította a fényképet és az asszony elé tolta. „Asszonyom, ez itt az ön fia.”

Hamarosan B. István találkozott anyjával. Amerikába költözött családjával. Az egész hitközség kikísérte az állomásra. Nem tudni, mi lett vele. Nem jött hír felőle. Nem jött látogatóba Szigetre. Vajon rátaláltak egymásra anyjával? Megbékéltek azzal, ami és ahogy történt? Elszámoltak egymással? A kérdések megválaszolatlanul maradtak. Ez volt a sorsuk, életük. Zsidó sorsok! Zsidó életek! Oj! Ribajnaj sel ajlom!

Szerdócz J. Ervin rabbihelyettes

A cél: hidat építeni

Húszéves az Európai Zsidó Múzeumok Egyesülete

Húsz évvel ezelőtt Amszterdamban hozták létre az Európai Zsidó Múzeumok Egyesületét.

A szakemberek évente egyszer konferenciát rendeznek. Általában egy esemény, új múzeum, új kiállítás, valamilyen évforduló az apropó, de előfordult, hogy egyszerűen csak szeretett volna szakmai körökben is bemutatkozni a vendéglátó múzeum.

Idén a találkozót a megalakulás huszadik évfordulója tiszteletére újra Amszterdamban rendezték. Az ünnepélyes megnyitón a város polgármestere, a hollandok széles körében tisztelt politikus, *Job Cohen* mondott üdvözlőbeszédet. Az alapításról megemlékezve elmondta, hogy akkor a közép-európai régió keleti részét Varsó és Prága mellett a Magyar Zsidó Múzeum képviselte.

Ahogy a többi hasonló létesítmény is feladatának tekinti, a hollandok programjában is deklarált cél: hidat építeni a társadalom és a zsidó múzeum, valamint a zsinagógák közé. Így a vallást gyakorló és a zsinagógákba csak ritkán járó zsidó emberek egyaránt otthonosan mozoghatnak ebben a kulturális körben, valamint a nem zsidó emberek is megismerkedhetnek avval a hagyománnyal, amely része az ő kultúrájuknak és történelmüknek is.

Itt a keresztény és az iszlám kultúrára egyaránt utalnak, elsősorban a kiemelt programként kezelt és külön részt kapott gyerekmúzeumban.

A gyerekkiállítások nagyon kedvesek, színesek. Mindenhol rövid filmek rajzfilmek, képek, hangzó szövegek színesítik a kis foglalkozások keretében történő bemutatást.

Az egyik állandó helyszín a konyha, ahol a kenyér a főszereplő, és mint az egyes kultúrákból származó alapélelmiszer, a kulturális hatások vándorlását szemlélteti otthonos környezetben. Természetesen a dolog interaktív, mint az egyéb helyeken is mindenhol; ebben a konyhában ők is elkészítik és meg is sütik valamelyiket.

Az amszterdami zsidó gyermekmúzeumban

A zsidó múzeumoknak a kulturális misszió mellett feladatuk, hogy ébren tartsák a társadalom emlékezetét, igazságérzetét. Számuk Európában évről évre növekszik. Ebben az évben Oslo, Varsó, Moszkva és az olasz zsidóság tervezett múzeumairól hallhattak a résztvevők.

Az Oslóban élő zsidó közösség 1000 fős. Állami és magántőke segítségével egy régi zsinagógát alakítanak át, ahol történeti és vallási kiállítást terveznek, különös figyelemmel a fiatal látogatókra.

Varsóban a soában megölt milliók emlékműve melletti parkban épül fel berlini mintára, a *Daniel Libeskind* vezette építészcsoport terve alapján, amerikai magántőke segítségével, nagyszabású gyűjtési és kutatási projektekkel, a Lengyel Zsidóság Múzeuma. (A hatvan éve fennálló Lengyel Zsidó Történeti Múzeum ettől függetlenül működik.) A kiállításokat a legkorszerűbb technikai eszközök felhasználásával, interaktív kiállítási és közösségi programokkal szeretnék megvalósítani. Diákcsereprogramokat terveznek Izraelbe, úgy, hogy az izraeli diákok több hétig laknának lengyel családoknál és viszont.

Moszkvában egy hatalmas egykori buszgarázs épületét kapták meg az Orosz Zsidóság Múzeuma céljára, ahol magántőkéből finanszírozott, modern belső kialakítású, belül kétszintes, közösségi és kiállítóterekkel ellátott tudományos intézetet terveznek a szervezők.

Annak ellenére, hogy Olaszországban Bolognában, Rómában, Ferrarában, Velencében és Casale Monferratóban (északon Torino és Milánó között) van zsidó múzeum, az Olasz Zsidóság Történeti Múzeumát tervezik létrehozni Ferrarában. A tervek szerint egy régi, már használaton kívüli börtönépületet alakítanak át erre a célra. Ismerve az olasz építészet és design színvonalát, biztosan méltó teret varázsolnak a ma még csúnya épületből.

Gábor Anna

„Munkaszolgálatosok a Don-kanyarban”

Könyvbemutató

A patinás Kapisztrán téri épület, a Hadtörténeti Múzeum díszterme adott otthont a meghívott vendégeknek, a sajtó munkatársainak és az érdeklődőknek a *Rákos Imre–Verő Gábor* szerzőpáros „Munkaszolgálatosok a Don-kanyarban” című könyvének bemutatója alkalmából.

Házigazdaként *Holló József Ferenc* altábornagy, főigazgató üdvözölte a megjelenteket, külön az Orosz Föderáció Budapestre akkreditált nagykövetét.

Beszélt a kötet nagyközönséghez szóló, mintegy tankönyvi funkciójáról, arról, hogy más információ hiányában az iskolai oktatás keretében lenne célszerű a fiatalokkal megismertetni a történelem e szégyenteljes fejezetét. Hiszen honnan is tudnák a gyerekek – mondta –, hogy mi az a besorozás, mi volt a megkülönböztető törvény, mit jelentett emberszámba nem vett, állati sorsú, fegyvertelen munkaszolgálatosnak lenni.

A teremben felállított vetítőn sorban jelentek meg azok a katonai temetők, ahol már méltó módon kialakított környezet, emlékfalak, emléktáblák, zsidó szimbólumok emlékeztetnek az áldozatokra.

Az altábornagy emellett hangsúlyozta azt is, hogy rengeteg tennivaló van továbbra is, hiszen még több ezer azonosítatlan munkaszolgálatos nyugszik idegen földben.

Szita Szabolcs, a Holokauszt Emlékközpont vezető történésze a könyv mottójával („Ne bántsd az embert, ne bántsd a magyart”) nyitotta meg előadását.

Beszélt az iratanyagok egy részének 1944–45-ben történt elpusztulásáról, amit komoly veszteségnek ítélt, majd az 1945-től datálható, úgynevezett „szenvedésirodalom” néhány megjelent kötetét említette. Elmondta, hogy a 80-as években került a téma inkább napirendre, amikor itthon és Izraelben is memoárkötetek, kiadványok láttak napvilágot. Szita Szabolcs kiemelte a cfáti emlékmúzeum tevékenységét, ez alkalommal is köszönetet mondva az intézmény jelen lévő igazgatójának és feleségének.

A most megjelent kötet kapcsán a történész elmondta, a könyvben felmerül a választás (a más utat választók) és a felelősség, a jó és rossz oldalra állás témaköre is. A mű logikai rendet követ, világos felépítésű – emelte ki. Bejelentette, hogy feladatuk még – egyebek mellett – egy olyan köztéri emlékmű felállítása, ahol azok emlékezhetnek majd, akik koruknál fogva már nem vállalkoznak oroszországi utazásra, temetőlátogatásokra. Ugyanakkor tanároknak-diákoknak is lehetőség nyílik majd a helyszínen előadásokat tartani, illetve hallgatni. Végül a történész megköszönte a Hadtörténeti Intézet és Múzeum e témakörben folytatott sokéves tevékenységét.

Drucker Tibor, az Ex Libris könyvkiadó igazgatója a hála szavait tolmácsolta mindazoknak, akik a hiányt pótló, mintegy mementó könyv kiadásában bármilyen módon is szerepet vállaltak, nem feledkezve meg az ún. szürke eminenciásokról, hiszen nélkülük valóban nem születhetett volna meg ez a mű.

Szólt *Kiss Péter* kancelláriaminiszterről, aki távollétében néhány sorban fejezte ki jókívánságait, az Orosz Föderáció első emberéről, a sajtó munkatársairól, *Lusztig Józsefről,* a cfáti múzeum igazgatójáról, *Katona Ferencről,* a Washingtoni Holokauszt Múzeum prominenséről, Holló József Ferenc főigazgatóról, aki munkájával bizonyította, hogy a munkaszolgálatosok tragédiája nemcsak zsidó, hanem nemzeti ügy is. Köszönetet mondott még a tipográfusnak, *Balla Endrének,* akinek halálát követően lánya fejezte be édesapja megkezdett munkáját, *Magyar Árpádné Juditnak,* a nyomdásznak, a könyvkereskedőknek, könyvtárellátóknak.

Drucker szólt a támogatókról, kiemelve a Mazsihiszt, a Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítványt és a Szerencsejáték Zrt.-t. Említést tett azokról az intézményekről, szervezetekről, amelyek segítséget nyújtottak a szerzőknek és a kiadónak: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Muszoe, Holokauszt Emlékközpont, MEASZ és a Nácizmus Üldözötteinek Országos Egyesülete.

A rendezvényt követően Szita Szabolcs mondott pohárköszöntőt, majd vendéglátással zárult az esemény.

gáljuli

A pokol traktátusa képekben

Ezt a címet viseli *Schőner Alfréd* főrabbinak, az ORZSE rektorának legújabb, most bemutatásra került könyve (Gabbiano Print Nyomda és Kiadó Kft.), s ennek kapcsán a Magyar Zsidó Múzeum második emeletén három helyiséget elfoglaló időszakos (2009. február 1-jéig nyitva tartó) kiállítás is. A telt házas eseményen mások mellett megjelentek Hitközség vezető tisztségviselői, köztük *Streit Sándor,* a BZSH elnöke és *Zoltai Gusztáv* ügyvezető igazgató, valamint az ORZSE professzorai, prominensei is.

Az első helyiségben, ahol egyúttal filmvetítés (zsinagóga, temető) is zajlott a nagykanizsai hitközség történetéről, rabbikról-kántorokról, az izraelita nőegylet tagjairól lehet olvasni. Továbbsétálva képekben láthatóak a nagykanizsai chevra-könyv illusztrációi, majd a harmadik teremben kegytárgyak: tórakorona, jád, perselyek, rimonok tekinthetők meg.

Békési Éva múzeumigazgató üdvözölte a megjelenteket, majd kifejtette, több szempontból is közös ünnep ez az esemény, a tudomány, a kultúrák, a nagy szellemek közötti interaktív kiállítás, amely alkalmas társművészetek közti találkozásra is. Majd köszönetet mondott mindazoknak, akiknek segítségével a tárlat létrejöhetett.

Benedek István Gábor elmondta: a megelőző és a jelen kiállítás szellemiségét egyaránt *Scheiber Sándor* (zcl) egyénisége, munkássága hatja át, majd szólt a könyv megjelenésének kalandos történetéről.

Ez a kötet érdekes módon nemcsak művészettörténeti alkotásként, hanem egyfajta sajátos történelem- és földrajzkönyvként is jelen van, jiddiskájtot ad, s időutazást tesz – hangsúlyozta az író-újságíró –, mert felidézi a magyarországi zsidóság történetét, a hitközségek megalakulását, tevékenységét is. Feltűnik a sorok között *Löw Lipótnak,* Nagykanizsa első rabbijának alakja is, s ugyanekkor Schőner felvázolja azt a nagyszerű közeget, amely igényesen kívánta megmutatni, ábrázoltatni önmagát, például rajzzal örökítve meg a Chevra Kadisa tevékenységét.

A szerző érzékelteti azt a küzdelmet, amelyet a magyar zsidóság folytatott szellemi ereje megmutatása érdekében – emelte ki a szónok, majd hozzátette: ennél érdekesebb, izgalmasabb, ismereteket és tudást bővítő kiállítás régen volt ebben az országban.

Magát a könyvet autentikusként *Verebélyi Kincső,* a néprajztudományok doktora, egyetemi tanár mutatta be, átfogóan, nagyon igényesen, minden részletre kiterjedően.

Elöljáróban beszélt a mű megszületésének körülményeiről, majd feltette és meg is válaszolta a kérdést: létezik-e egyáltalán zsidó képzőművészet? Ennek kapcsán elmondta: egyfelől elfogadható az a nézet, miszerint csak egyetemes képzőművészetről lehet beszélni, de annak a felfogásnak is vannak érvei, amelyik a műtárgyak vallási, rituális funkcióit tartja elsődlegesnek. A kezdetektől napjainkig sajátos a zsidó templomépítészet és épületdíszítés, más szóval a zsinagógák művészete, a kéziratok, könyvek díszítése, a viselet s azok a szakrális rendeltetésű tárgyak, amelyek a zsinagógái vagy az otthoni szertartások kellékei. Ebben a keretben elhelyezve válik különösen érdekessé a könyv. Ugyanakkor a kötet hihetetlenül gazdag képi anyaga nemcsak a magyarországi zsidó népies grafika, hanem az általában vett magyarországi népies grafika csúcsteljesítménye.

„A népi grafika kutatójaként személy szerint is öröm számomra, hogy e könyv megjelenésével a szélesebb közönség is megismerheti ezt a sajátos művészeti területet” – zárta beszédét Verebélyi Kincső.

Schőner Alfréd szent helynek, a magyarországi közösség egyik legfontosabb egységének aposztrofálta a Zsidó Múzeumot, majd a most bemutatott kötet előéletére vonatkozóan egy történetet mondott el, amely a 80-as éveket idézte. Ennél a pontnál a hála szavaival szólt *Drucker Tiborról,* aki az előző kiadónál elveszett-megsemmisült kéziratokat újból elérhetővé tette.

Beszélt a zsidóságot összekötő, több jelentéssel bíró fogalmak közül az ORZSE-ről, majd külön-külön név szerint mondott köszönetet – mások mellett – *Izsák Gábornak,* a Gabbiano Print Kft. első emberének, a védnököknek, *Ungvári Tamásnak, Oláh Jánosnak, Kárpáti Juditnak, Kerényi János* grafikusművésznek, *Schaffer László* fotóművésznek és nem utolsósorban *Rusznák Ritának,* a kiállítás létrehozójának (akinek szakmai hozzáértését, tevékenységét az igazgató asszony és Benedek István Gábor is méltatta).

Az eseményt a könyv megvásárlásának lehetősége és dedikáció zárta.

gáljuli

Halottbúcsúztatás. Kép a könyvből

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Prága – drága belépőkért

Csehország fővárosát, az ősi-szép Prágát milliónyi turista látogatja havonta. Sokan közülük érdeklődnek a város zsidó múltja iránt, de a patinás templomokba hétköznap csak magas belépődíj ellenében lehet belépni, aki „csak” imádkozni szeretne, azt kinézik onnan – írja a Jediot Áchronot weboldalán *Neta Szelá*.

A mai Csehországban mindössze 1800 zsidó van regisztrálva a hitközségben, a soá előtti 130 ezerrel szemben. Ha ennek – feltehetően – a duplája „rejtőzik” és nem regisztrál, akárcsak Magyarországon, a szám akkor is siralmas. A híres-neves alt-neu zsinagóga, *Löw* rabbi ősi temploma múzeum lett, ahová drága jegy ellenében lehet csak belépni. Ugyanez a helyzet a zsidó múzeumban is, ahol főleg a theresienstadti gyerekrajz-kiállítás vonzza az érdeklődőket. Az ősi temetőt és benne a középkori zsidó nagyságok sírjait – köztük Löw rabbiét, aki a Gólem megalkotója – lehet még egyelőre ingyen felkeresni.

Zsidó nevelés úgyszólván nincs, az egyetlen létező iskola (Lauder) diákjai túlnyomórészt nem zsidók – mondja egy helyi hitközségi korifeus. Eddig jesiva sem volt, pedig már 12 éve működik a cseh fővárosban chábád-kirendeltség. Most, Löw rabbi halálának 400 éves évfordulójára, megalakult a Máhárál Intézet, amelyben fiatal helyi bóherok és külföldi diákok Löw rabbi könyveit fogják tanulmányozni. Az intézet, melyet az amerikai *Shraga Merzel* vezet, egyfajta jesiva szerepét is be fogja tölteni, mondja *Manis Baras* rabbi, a helyi chábád-kirendeltség vezetője. A turizmus nagyon fontos, szép és jó, de a helyi zsidók fontosabbak – mondja, majd hozzáteszi, hogy az intézetben a 200 évvel ezelőtti főrabbi, *Jechezkiél Landau* responzumait is tanulni fogják. Ezek „Nodá Bijhudá” néven ismeretesek a zsidó világban.

Az intézet nyitva van a helyi érdeklődők számára, és külföldi bóherok is folytatnak ott rabbitanulmányokat. Vizsgázni Izraelben fognak.

Egy szó, mint száz: rövidesen már Jeruzsálemben volt, ahol jelentkezett az És Hatóra (A Tóra Tüze) vezetőjénél, *Weinbach* rabbinál. Az kikérdezte, és felvette. Wid szorgalmasan tanult, majd betért és zsidó lett. Vallásos zsidó. Szülei megértést tanúsítottak, elhagyták az egyházat, és ma már betartják a hét noachita parancsolatot, amit fiuk – akit ma Hillélnek hívnak – küldött nekik. Később a Máchon Méirben tanult – halachát. Már többet tud, mint sok született zsidó.

Neonácik ellen tüntetnek Prágában. A világválság az antiszemitizmus újabb hullámát indította el

Ma leginkább a breszlavi chászidokkal azonosul, akiknek életörömét nagyra tartja. Bibliai példaképe Dávid király. Nemrég felfedezte, hogy egyik anyai nagyapját Kohénnak hívták, és ebből arra lehet következtetni, hogy esetleg zsidó volt. Hillél nem hagyatkozott erre, hanem betért az egyik legszigorúbb bét dinnél.

A tanítók szamarak?

Mostantól és a következő hetekben itt nálunk (Izraelben) még a csapokból is választás fog folyni. Nincs más választás.

A Sász párt a következő kormányban – amelyben több mint valószínű, hogy részt fog venni – a közoktatási tárcát célozta meg. Az izraeli gyerekeknek vallásos nevelést kell adni, mondják nagyon helyesen, és erre csak ők képesek, nem a Munkapárt professzorné minisztere, *Juli Támir*.

Az első lövést a múlt héten a párt szellemi mentora, a volt orsz. főrabbi, *Ovádjá Joszéf* adta le, amikor egy „szellemes” szójátékkal azt mondta, hogy a jelenlegi szekuláris tanítók – szamarak, vagyis „hámorim – chámorim”. Miért? Mivel nélkülöznek minden zsidó ismeretet. Ismerős, ugye?

A megsértett tanítók nem fognak a Sászra szavazni, de ez nem látszik zavarni a pártot, melynek szavazói nem éppen a pedagógusok.

Meghalt Oroszország legidősebb zsidó embere

Baruch Friedlander, alias *Borisz Jefimov,* aki a nagy honvédő háborúban Sztálin házi karikaturistája volt, elhunyt 108 éves korában, mint Oroszország legidősebb zsidója.

A háborúban lelkesítő rajzai segítették a harcoló sereget. Egyszer behívták a parancsnokságra, és megmutattak neki egy dokumentumot, amelyben az volt, hogy Hitler parancsára ő van az elsők között, akiket ki kell végezni a megszállott Moszkvában. Ezzel szemben ő volt az első zsidó, aki találkozott a halálra ítélt zsidókkal a majdaneki haláltáborban.

Az elmúlt években Jefimov viszszatért zsidó gyökereihez; felvette zsidó nevét, és eljárt a Marina Roscsa-i zsinagógába. Egyszer elmesélte, hogy Majdanekben talált elrejtve egy jom kippuri imakönyvet, amit magához vett, majd sok évvel később a moszkvai főrabbinak, *Berl Lázárnak* adta ajándékba.

A 108 éves Baruch Friedlander temetésén Lázár főrabbi mondott beszédet.

A. J.

KÖNYVAJÁNLÓ

Lehet-e még Horthyról újat mondani?

Kanyó András: Horthy és a magyar tragédia című könyve alapján úgy tűnik, igen, léteznek még olyan információk és tények, amelyek most kerülnek először a nyilvánosság elé.

A szerző az egykori Magyarország című hetilap főszerkesztőjeként a rendszerváltás környékén interjúsorozatot készített *Mrs. Bowdennel,* akit itthon *Horthy István* özvegyeként ismernek. Az anyag később elszakadva a folyóirattól, egyre több riporttal, beszélgetéssel bővült, és *Gosztonyi Péter* Svájcban élő történész, valamint néhány levéltáros és könyvtáros segítségével olyan dokumentumokkal is kiegészült, amelyek révén az olvasó az átlagosnál sokkal árnyaltabb képet kap a kormányzóról és környezetéről.

Ez a könyv nem csupán egy a Horthy családról szóló életrajzok közül. A szerző sok évtizedes szakmai pályája kellő biztosítékot nyújt ahhoz, hogy ne keressünk elfogult álláspontot a tények tálalásában. Az angolszász újságírás mintájára az elénk tárt adatok és interjúk alapján nekünk kell levonni a következtetéseket. A kötet stílusa a korábban közkedvelt Századunk című televíziós sorozathoz hasonlítható.

A könyvben önálló fejezet foglalkozik a zsidókérdéssel. Megtudhatjuk többek között, hogy miként reagált a kormányzó Bethlenék memorandumára, amelyben a parlament feloszlatását és az *Imrédy Béla-féle* kormány leváltását kérték, és miként jutott el Horthyhoz az úgynevezett „Auschwitz-protokoll”. Egy most nyilvánosságra került – korábban titkosított – irat szerint *Horthy Miklós* 1944 nyarán már nem tudott érvényt szerezni akaratának. Hiába utasította apparátusát: „Az indokolatlan túlzások, a különösen kegyetlen és számos esetben embertelen intézkedések folytatásának elkerülése érdekében óhajtom továbbá, hogy a magyar királyi Belügyminisztériumban a zsidók ügyeinek irányítása dr. vitéz *Endre László* államtitkár kezéből kivetessék, s helyette ezzel, előzetes hozzájárulásom kikérése mellett, egy megbízható, megfelelő személy bízassék meg, továbbá, hogy a karhatalom részére a vonatkozó utasítások kiadásával eddig foglalkozó *Baky László* államtitkárnak ettől az állásától való felmentése iránt hozzám mielőbb előterjesztés tétessék, annál is inkább, mert a közvélemény jelentős részében is nevezettek szerepelnek a túlzott intézkedésekért felelős személyek gyanánt.” A leiratnak azonban nem lett foganatja: a zsidók összegyűjtésében és deportálásában nem történt változás, és a két politikus egészen a Lakatos-kormány kinevezéséig a helyén maradt.

A könyv a Népszabadság Zrt. és a Viva Média Holding kiadásában jelent meg.

R. A.

Ezen a héten jelenik meg a Hanukai Zsidongó!

A könyvben kedves rajzokkal illusztrálva olvashatjátok el az ünnep történetét, szokásait, magyarázatokat, játékokat, mondókákat és egy mesét.

A könyvet megveheted
– a Bálint-házban az infopultnál (VI., Révay u. 16.) – 10% kedvezmény, ha itt veszed meg!
– a Kabbala üzletben (XIII., Hollán Ernő u. 25.)
– a Biblical World Gallery üzletben (VII., Wesselényi u. 13.)
– a Pozsonyi Pagony könyvesboltban (XIII., Pozsonyi út 26.)

Verő Bán Linda, Hillel Zsidó Oktatási és Ifjúsági Központ Alapítvány

ZSIDÓSÁG RÉGI TOLLAL

Lapozgatás egykori zsidó újságokban

Mottó:
„Mikor az első földszintes sikunok fölött isten elmosolyodott”
Mezei András

Különös kiadványt szeretnék bemutatni a tisztelt olvasónak. Nincs címe, nincsen impresszuma, az A/4-es méretű, keretbe foglalt címlap kellős közepén szecessziós virágcsendélet díszeleg, legalul pedig ez: „Felelős kiadó: Dr. Ferenczi Samuné, Budapest VI., Andrássy-út 67.” A kiadás dátumát a postai bélyegzőből lehet csak megállapítani, mely jelen esetben az 1942-es esztendőre datálódik, illetve a kiadás idejére a lap tartalmából is következtethetünk, mely keresetlen szavaival és modorával azonnal lenyűgözi az olvasót. Félbehajtották, papírgyűrűvel átkötötték, a papírszalagra gépelt címet a kor szokása szerint mézgával ráragasztották. A tulajdonomban lévő két kiadvány egyikén a következő cím olvasható: N. Kohlmann Nándorné úrnőnek, Bp., Vasvári Pál u. 5.

A lapot nők írták, terjesztették, és mint a Wizo kiadványát, többnyire nők is olvasták. Ugyan sehol sem deklarálja, oldalain mégis átsüt Erec Jiszráél szeretete, a cionizmus iránti elkötelezettsége, és mindezeknek az akkor még fiatal Wizo alig 22 éves történetén keresztül történő bemutatása.

Mint már említettem, a kiadványnak nem volt egységes címe, mindegyik számnak mást adtak. Cikksorozatunk következő darabjaiban a kezemben lévő két sovány, de annál tartalmasabb példányban tallózunk majd. Egyiknek Évforduló a címe, és a belső borítón mindjárt az 5703-as év (1942–43) ros hásánái köszöntését olvashatjuk, Schill Jenny rímtelen, időmértékes versét, mely ereje, izzó ihletettsége miatt is megérdemelne egy mai kiadást korunk zsidó sajtótermékeinek valamelyikében. Utána terjedelmes, de egy cseppet sem unalmas szerkesztői cikk következik „A Világ-Wizo 22 éve” címmel. Könnyed, keresetlen szavai magukkal rántanak, mintha „hölgyválasz” lenne egy ötórai teán …

„Huszonkét esztendő nem kerek jubiláris szám – kezdődik a cikk. – De megpróbáltatásoktól gyötört időnkben előttünk, asszonyok előtt kell, hogy megnövekedjék annak a munkának értéke, ami már most a világégésben, a jövendő békéjén dolgozik.” Méltatja a Wizo munkáját, mely jelentősége miatt nincsen évszámokhoz kötve, „ezért ünnepelhetjük, és ismertethetjük eredményeit fennállásának bármely időpontjában”.

1920 augusztusában három kiváló nő: Mrs. Sieff, Edith Eder és Vera Weizmann Londonba hívta a világ cionista asszonyait, hogy a nem sokkal korábban tett palesztinai utazásuk során szerzett tapasztalataikat ismertessék. „Ebben az időben – a Balfour-deklaráció után, amely zsidók számára nemzeti otthont biztosított Palesztinában – kezdett jelentékenyebb méreteket ölteni az addig szórványos bevándorlás.” A chaluci munka küzdelmeiből a nők is kivették részüket, ám az akkori chalucák jelentős része intellektuális körökből került ki, így magukkal hozták a kor eszmei áramlatainak egyik téveszméjét is, mely a háztartással való foglalkozást lealacsonyítónak bélyegezte a nő számára. Az első chalucák ugyanis – a cikk szerint – az ország nagy terveihez igazodva csak a mezőgazdasági munkát tartották magukhoz méltónak... Mire belátták, hogy minden nagyobb közösség alapja a szilárd, egészséges alapokon nyugvó család, már hozzáértés híján nehéz volt helyrehozni azt, amit korábban elrontottak.

A három kiváló asszony segíteni akart. 1920-ban Londonban, első kongresszusukon lerakták az 1942-ben már 45 országra kiterjedő Nemzetközi Cionista Asszonyszövetség, a Wizo alapjait. Így kezdődött el az a csodálatos munka, melynek célja a gálutban a zsidó asszonyok öntudatra, összetartásra, szociális empátiára és zsidó kultúrára nevelése, Palesztinában pedig mindezeken kívül még a szakszerű kiképzés is, mely a nőknek a mezőgazdasági és ipari munkában, valamint a háztartásban és a gyermeknevelésben való teljes értékű részvételét segítette elő. „1922-ben megalakult a világhírű háztartási iskola, 1926-ban a mintaszerű nahalali mezőgazdasági iskola, amit 1929-ig 4 tanulófarm követett, majd 1930-ban az ayanoti mezőgazdasági iskola.” Hollandia után a világon másodiknak szervezték meg a vándortanítónők, héberül madrichák intézményét. A madrichák településről településre járva tanították az asszonyokat a konyhakertészet, az állattenyésztés, a baromfitenyésztés szakszerű vezetésére, de a korszerű gyermeknevelésre is. Harcot vívtak a keleti országokból bevándorolt anyák maradisága ellen, az ő érdemük volt például a primitív jemenita asszonyok megtanítása a helyes csecsemőgondozásra. Mrs. Sieff és testvérei jelentős pénzadományaikkal újjáépítették és megnagyobbították a már felállított csecsemőotthonokat Erec Jiszráélben. Napközi otthonokat, óvodákat, étkeztető központokat, nyári táborokat létesítettek, „és ma már (1942-ben) több mint 100 gyermekjóléti intézmény fáradozik azon, hogy testileg-lelkileg egészséges, kiegyensúlyozott, boldog generáció nőjön fel az ősi földön. Ez a fáradozás magában hordja jutalmát. Palesztina gyermekhalandósága a legkisebb az egész világon” – írta Dr. Ferenczi Samuné kiadványában, annak Évforduló című számában, 1942 októberében.

Magén István

Egy kongresszus margójára

A Mazsihisz kezdeményezésére a közelmúltban kongresszus összehívására került sor, amelynek alapvető célkitűzése volt, hogy a különböző zsidó szervezeteket egységesítse a magyarországi zsidóságot érintő kérdések megoldásában.

Nagy örömmel tapasztaltam és már a regisztráció során is nyilvánvalóvá vált, hogy a pesszimista hangok ellenére is jelentős volt a résztvevők száma.

Azok, akik e szép őszutói vasárnapot nem a családjukkal töltötték, hitet tettek amellett, hogy szükségét érzik annak, hogy legalább az alapvető kérdésekben tudunk és képesek vagyunk egyetérteni és közös célok érdekében egységes álláspontot kialakítani.

Azt hiszem, hogy az olvasóinknak nem kell különösebben kifejtenem, hogy melyek azok az egyre gyakrabban és egyre aggasztóbb módon felvetődő kérdések, amelyek szükségessé teszik, hogy ne maradjon magára a Mazsihisz, illetve a BZSH ebben a küzdelemben, amelyben a zsidósággal szembeni megnyilvánulások széles tárháza áll rendelkezésre, szemben a védekezés keretében a törvény által igen szűkre szabott lehetőségeinkkel.

Most, amikor büntetlenül lehet a Jud Süsst vetíteni, amikor a chanukka-ünnepséget légoltalmi szirénával megzavarót azért mentik fel, mert ahol állt, az nem közterület, továbbá nyíltan masírozhatnak hazánkban náci és nyilas jelképekkel, vitathatatlan, hogy egységes, határozott fellépésre van szükség, amelynek fóruma és formája kell, hogy legyen ez a kongresszus.

Voltak egyes zsidó szervezetek, amelyek eleve elutasították a részvételt, míg mások megjelentek ugyan, de a közös munkálkodás helyett politikai síkra kívánták terelni a kongresszus tevékenységét.

Többek között jelen volt a Barankovics Műhely két képviselője, akik közül egyikük zsidóságát demonstrálóan hatalmas Dávid-csillagos nyakkendőjével tűnt ki, míg társa hozzászólásának sajátos, személyeskedő stílusával.

Amennyiben valaki előtt nem ismeretes, ez az a társaság, amelyet a burkoltan zsidózó parlamenti – hogy a hozzászóló szóhasználatával éljek – „pártocska” elnöke gründolt, és találta meg hozzá a DZSH korábban okkal és alappal menesztett vezetőit, valamint egy angyalföldi önkormányzati képviselőt.

Valamennyiükről csupán annyit, hogy politikai ambícióiknak eddig sem volt terepe a Mazsihisz, és vélhetően ez a kongresszus sem lesz az.

Ennél súlyosabb annak a vallási vezetőnek a szerepe, aki rendszeresen a szélsőjobboldali tévénél abba a székbe ül a kamera elé, amely még ki sem hűlt az előtte legalpáribb antiszemita szólamokat hangoztatótól. Sajátos az ilyen vallási vezető megítélése abban, hogy szerepléseinek fórumául a Jobbik nevű szerveződés és a Magyar Gárda megnyilvánulásainak hangot adó csatornát tekinti.

Ez a zsidó szervezet egyre hangosabban ad hangot annak a szándékának, hogy kizárólag ő a magyar zsidóság képviseletének és tradíciói ápolásának letéteményese.

Természetesen a kongresszusra történő invitálással nem élt, mert szerinte a kinyilatkozás fórumául nem a Síp utca 12. szolgál, hanem a Hír vagy az Echo TV.

Különös módon a kongresszussal egy időben sajtótájékoztatót hívtak össze, amelyre a kiadott meghívó felvezető címe a következő: „A Mazsihisz zsidó kongresszusából sem lesz szalonna.”

Úgy vélem, hogy ez a cím önmagáért beszél, és jellemzi a szerzőt és a stílust...

Visszatérve a kongresszusra, ezt a kitérőt azért voltam kénytelen megtenni, hogy illusztráljam a tisztelt olvasóknak, hogy a magyar zsidóságnak mekkora szüksége van arra, hogy vélt és valós sérelmeiket félretéve közös nevezőre jusson az antiszemitizmus elleni küzdelemben és hogy a fentiekhez hasonló megnyilvánulások soha ne nyerjenek tért és fórumot.

Ezért látom értelmét és szükségét a Mazsihisz kezdeményezésének, és őszintén örülök annak, hogy ez a kongresszus megalakult, és legalább megteremti a lehetőségét annak, hogy valamennyi vallási, társadalmi és kulturális szervezet képviseltesse magát és közösen, egységesen lépjen fel valamennyi magyar zsidó érdekében.

Dr. Vass Sándor
BZSH elnökségi tag

Kilencven éve ért véget az első világháború

Emlékezés Kaposváron

Ez volt modern korunk első oly öldöklő küzdelme, melyben a technika fejlődése révén hihetetlen tömegben irtották egymást a felek. E nagy háborút követően az akkor alkalmazott fegyverek fejlesztésével még nagyobb pusztítást eredményezett a második világháború. A kilenc évtized előtti küzdelem az áldozatok nagysága ellenére lassan a feledés homályába veszett, nem emlékeztünk meg az akkori hősökről, halottakról.

Kaposvár viszont nem felejtett, nem feledte hajdani áldozatait, hőseit. Már a háború folyamán megadta a tiszteletet azoknak a polgárainak, akik valahol a távolban veszítették életüket, de nem feledkeztek meg a városban lévő hadifogolytábor elhunytjainak adandó tiszteletről sem, külön-külön síremlékekkel hatalmas, 14 nemzet fiainak hamvait őrző hősi temetőt hoztak létre. A város lakói közadakozásból templomot építettek, melynek falain belül vallásra, nemzetiségre való tekintet nélkül márványba vésve örökítették meg az elesettek nevét. A zsidó hitközség a temetőjében emlékművet emelt hősei sírhantja fölé.

A 90. évfordulóra nagy gonddal készült a város. A római katolikus templomnál az utóbbi időben elkészült emlékműnél, a zsidótemetőben a hősi parcellánál és a városon kívül a hősök temetőjében emlékeztek. Beszédek hangzottak el, koszorúkat helyeztek el mindhárom helyszínen.

A zsidótemetőben *Suchman Tamás* emlékező szavait az ősi halotti imával zárta. Beszéde nemcsak tiszteletadás volt, hanem lassan feledésbe menő történelmi személyekre is felhívta a figyelmet. Emlékeztetett azokra, akik katonaként életüket áldozták a hazáért. Arra kevesen emlékeznek, hogy zsidó miniszteré volt a honvédelmi tárca. Akkor természetes volt, hogy vallásra való tekintet nélkül egymásért, egymás becsületéért fogtak fegyvert a magyar állam polgárai. Nem volt megkülönböztetés, ennek példájaként hozta fel, hogy falujának emlékművén két elődje neve is szerepel, akik hősi halált haltak. Hogy utána mi történt, miként feledtették el ezeknek a hősöknek a tetteit, miként alázták meg gyáva suhancok a kitüntetésekkel a halálmenetbe kényszerített hajdani katonákat, világháborús hősöket – az már a történelem szégyene! A nagy háborúban a nemzet vezetése még nem tett különbséget, hogy ki a zsidó, ki a keresztény, bajtársak voltak, tetteik határozták meg tisztességüket, emberi értéküket.

A megemlékezés résztvevői végül fejet hajtottak a temetőben lévő holokauszt-emlékműnél.

Kaposvár lakói, vezetői, a megjelent vendégek talán példát adtak, talán visszavarázsolták a 9 évtizeddel ezelőtti bajtársi szellemet. Kár, hogy nem lehet feledni a közbejövő vészkorszak emlékeit.

M. K.

„Különbéke”

Kocsor Judit és *László Klára* szerkesztésében, *Különbéke* címmel rendhagyó és hiánypótló kötet jelent meg nemrégen. A könyv az Ariadne-csoport tagjait megszólaltatva embermentők és túlélők visszaemlékezéseit tartalmazza, sok-sok eredeti dokumentummal, képpel és hol megrendítő, hol felemelő, de mindenképpen őszinte és nyílt visszaemlékezésekkel. A Különbéke híres és közismert hősök helyett mindennapi emberekről szól, akik nehéz időkben engedtek lelkiismeretük parancsának. Érdekes és tanulságos képet kaphatunk a vallásosság és az önfeláldozás összefüggéseiről és arról, hogy kikből, milyen hátterű emberekből válhat embermentő. László Klára szociológussal, az ORZSE egyetemi docensével a Különbékéről és annak esélyeiről beszélgettünk.

– Mire utal a cím?

– Azért javasoltuk, mert az Ariadne-csoportnak a mű alapjául szolgáló találkozóin arra törekedtünk, hogy a minket körülvevő társadalom viharaival és harcaival szemben a megbékélés légkörét hozzuk el. Ez mind a holokauszttúlélőknek, mind az embermentőknek nagyon fontos. Teret és időt kellett teremteni ahhoz, hogy a sebek begyógyulhassanak és a hőstettek ne merüljenek feledésbe. Könyvünkben számos visszaemlékező elmondta, hogy a külső világgal szemben kis csoportunk keretein belül milyen fantasztikus, felszabadító a hangulat.

– Hogy érzi, a magyar társadalomban van igény erre a párbeszédre, a múlt kulturált és egymás érzéseit tiszteletben tartó feldolgozására?

– Azt nem tudom, hogy van-e rá igény, de egy biztos: Magyarországnak nagy szüksége lenne arra, hogy szembenézzen a múltjával és levonja annak tanulságait. Társadalmunk nagy hiányossága, hogy például Németországgal szemben – ahol nagyon, sőt fájóan őszintén feldolgozták a náci múlt bűneit – nálunk a többség nem nézett őszintén önmagába. A holokauszt fogalma úgy üresedett ki, hogy közben jóformán nem történt semmi változás az emberi fejekben. Puszta formasággá vált a megemlékezés a múlt bűneiről, áldozatairól és hőseiről. Egyetlen emléknapba besűríteni mindent nagy hiba, hiszen ezzel túl sokat és túl gyorsan akarnak adni a közvéleménynek, amivel épp az ellenkező hatást érik el, mint amit szeretnének. A vészkorszakról beszélni kell, de nemcsak egy napig, hanem folyamatosan és feldolgozható mennyiségben. Újra át kellene venni a múlt borzalmait kiváltó okokat, társadalmi folyamatokat, és meg kell nevezni azokat a szavakat, amelyek a gyűlölethez vezettek. Főként az iskolai oktatásban lenne nagy szükség erre, hogy megelőzzük az antiszemitizmus újbóli megerősödését.

Ugyanis sajnos van igazság abban a fanyar kijelentésben, hogy Magyarországon nincs antiszemitizmus, de igény lenne rá …

Szilágyi Iván Péter

A teljes cikk a mazsihisz.org-on olvasható

Az első izraeli vacsoraest Szekszárdon

A Szekszárdi Magyar–Izraeli Baráti Társaság és a hitközség első alkalommal rendezett izraeli vacsoraestet az Illyés Gyula Pedagógiai Főiskola aulájában.

A 160 fős összejövetelt *Friedmann Tamás,* a Baráti Társaság és egyben a közösség elnöke, valamint *Kovács László,* a Magyar–Izraeli Baráti Társaságok Országos Szövetségének elnöke nyitották meg. Az eseményen részt vett *Zoltai Gusztáv* és *Krausz István,* a Mazsihisz ügyvezető igazgatója és alelnöke, *Pálos Miklós,* a Tolna Megyei Közgyűlés alelnöke, Szekszárd képviselő-testületének több tagja, valamint néhány környékbeli város polgármestere.

A zsidó konyha jellegzetes ételeinek – zsidótojás, knisesz, maceszgombóc, sólet, flódni – fogyasztása közben a jó hangulatról a Szegedről érkezett Golda Méir szalonzenekar gondoskodott.

A sikerre való tekintettel hagyományt szeretnénk teremteni, ezért jövőre is hasonló vacsoraesttel készülünk.

Friedmann Tamás
elnök

Középkori zsidótörvények

Kirekesztés és megszorítás pénzügyi köntösben (2.)

Károly Róbert (1308–1342) az ország történetének egy olyan szakaszában került trónra, mikor a megerősödött kiskirályok szinte az ország egész területét uralták, és a királyi cím alig párosult valós hatalommal. Legfőbb célja királyságának megerősítése és ezzel szoros összefüggésben az oligarchák hatalmának letörése volt. Gazdaságpolitikáját is ezen céloknak rendelte alá.

A vámokból származó bevételek miatt a király érdekelt volt a kereskedelem fejlődésében. A forgalomnak kedvezett az értékálló pénz bevezetése. Erre teremtett alapot, hogy Magyarország gazdag volt nemesfémekben. Európa aranytermelésének 2/3-át magyarországi bányák adták, de ezüsttermelésünk is jelentős volt (ebben csak Csehország előzött meg minket). A külföldi piacokon is megbecsült, értékálló aranyforintot – amit a firenzei fiorino mintájára vertek – 1325-től vezették be a forgalomba. Emellett a helyi piacok szerénnyebb szükségleteire is gondolva, megtartották az ezüst és réz ötvözetéből készült dénárt is.

Az aranypénz bevezetésével egyidejűleg Károly Róbert elrendelte a nemesércek királyi monopóliumát is. A határozat értelmében a nemesérc beváltása kizárólag a királyi pénzverő kamaráknál történhetett, s a veretlen aranyat s ezüstöt kivonták a szabad kereskedelemből. A nemesfémbányászat növekedését szolgálta, hogy 1327-ben megszűnt a bányászat királyi monopóliuma. (A királyi monopólium azt jelentette, hogy a birtokán talált érclelőhelyet a földesúr kötelezően fölajánlotta a királynak, s érte cserebirtokokat kapott.) Az új rendelkezés szerint az uralkodó csak a bányajövedelem (urbura) kétharmadára tartott igényt, a további egyharmad részt átengedte a földesuraknak. Természetesen a nemesércet a földesuraknak is kötelező volt vert pénzre váltani a királyi kamarákban.

„Archív” gyertyagyújtás. Schweitzer József főrabbi

1526-tól, a törökök mohácsi győzelme után az ország három részre szakadt, és anarchikus állapotok uralkodtak mindenütt.[1] A nyugati határszélen, a királyi fennhatóság alatt maradt Sopronból és Kőszegről például kiűzték a zsidó lakosságot, akik ezután a környező *Esterházy-* illetve *Nádasdy-birtokokon,* Kismartonban, Nagymartonban, Lakompakon, Sopronkeresztúron (ennek héber neve *Célem* volt), Köpcsényben, Kaboldon és Boldogasszonyban, illetve Rohoncon találtak menedékre[2]. Noha az elűzöttek haragja indokolt lett volna, a Kőszegről eltávolított zsidók hat évvel később, az 1532-es török támadás során, szállításaikkal jelentős mértékben hozzájárultak a város sikeres védelméhez, amelynek kapitánya a horvát Jurisich Miklós volt.

A török hódoltság korában a magyarországi zsidóság, néhány nagyváros kivételével, főként falvakban, a főurak védelme alatt élt. Itt vám-, kocsma- és földbérlőként, kereskedőként vagy házalóként tevékenykedtek. A német városi polgárság (az iparosok és kereskedők) erős konkurenciát látott bennük, ezért igyekeztek távol tartani őket a piactól. A Felvidéken (a mai Szlovákia területén), Nagyszombatban, Bazinban és másutt zsidóellenes támadások is előfordultak. Így a török megszállás alatt a zsidó lakosság szabadabban, jobban élt, mint a királyi Magyarország területén. Ugyanakkor Erdélyben a reformáció, a Biblia olvasása nyomán toleráns, zsidóbarát megnyilvánulásokra került sor, nem történtek pogromok.[3]

A zsidók szorongatott helyzetét tovább nehezítették a lateráni zsinat 1215-ben hozott zsidóellenes törvényei. Angliában például Langton canterbury érsek, a zsidóellenes cikkelyt is tartalmazó Magna Charta egyik értelmi szerzője, bojkottot próbált szervezni a zsidó üzleti vállalkozások ellen.

Az elkövetkező időszakban a középkori kormányzatok úgy érezték, szembe kell nézniük a „zsidókérdéssel”, s a „végső megoldást” a kiűzetésben találták. A módszert egyébként már korábban is kipróbálták: 1012-ben a Rajna-vidék egy részén, 1182-ben Franciaországban, valamint 1276-ban Felső-Bajorországban.[4]

(folyt. köv.)

Ifj. dr. Lomnici Zoltán

[1] Ez a kvázi „kontra-Aranybulla” új jogokat s szinte korlátlan gazdasági lehetőségeket biztosít a zsidóságnak. Vö.: Takáts Albert: A zsidókérdés ezeréves jogalkotásunkban. Stádium, Bp., 1943.

[2] A kiűzöttek egyébként ezekben a helységekben élve, mintegy háromszáz évig perelték a két várost, amíg 1840-ben végül kénytelenek voltak visszafogadni őket.

[3] Ld.: Orbán Ferenc: A magyar zsidóság története. Tanulmány. Forrás: zsidó.hu, 3–5.

[4] Paul Johnson: A zsidók története. Európa Kiadó, Bp., 2005. 261–265.

APRÓHIRDETÉS

VEGYES

Hittanoktatás a Hegedűsben (XIII. ker., Hegedűs Gy. u. 3.) minden szombat délután. 06-20-311-9402.

Festmények vétele! Budapesti galéria a Dohány zsinagóga szomszédságában magas áron, azonnali készpénzfizetéssel vásárolja 19. és 20. századi neves magyar festők műveit. Antik 2000 Stúdió. Üzletcím: 1077 Budapest, Wesselényi utca 9. Tel.: 06-1-344-2728, 06-20-924-5370. www.antik2000studio.hu

Fejfájással és mozgásszervi panaszokkal küzdő betegeimet várom Szent István körúti rendelőmben csütörtökönként. Időpont-egyeztetés: 30/205-7375. Dr. Rosenberg Ágnes.

Új lipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

KASTÉLYOK BERENDEZÉSÉHEZ nagyméretű és kisebb festményeket, **EZÜSTTÁRGYAKAT,** porcelánokat, régi álló-, fali- és díszórákat, **BRONZ-, FA- ÉS MÁRVÁNYSZOBROKAT,** barokk bútorokat, **TABERNÁKULUMOT, SZEKRETERT, RENESZÁNSZ DOLGOZÓSZOBÁT** veszek. (Hibásakat is.) Teljes hagyatékért első vevőként a legmagasabb árat fizetem, **KÉSZPÉNZBEN. Tel.: 214-4850, 06-20/323-4104.**

Lőrincz Péter ingatlaniroda eladó és kiadó lakásokat, házakat, telkeket, irodákat, üzlethelyiségeket, ipari ingatlanokat és fejlesztési területeket keres és kínál! 351-9578, 06-70-383-5004, www.lorinczpeter.hu

Farkas Zsolt vízvezeték-szerelés, gázkészülék-javítás, lakásfelújítás. Tel.: 242-2028.

Háziorvosi és eü. fogl. rendelés Zuglóban, XIV., Róna köz 6. Szerda–csütörtök 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 251-8525.

Fogorvosi rendelőm címe: XIII., Szt. István krt. 4. III. 1. Tel.: 320-4778, 06-20-496-2223, dr. Virág Péter.

Örömmel tudatjuk, hogy a Rabbitestület és a Mazsihisz vezetősége megállapodott David Goldberg mohéllal (Németország), aki zsidó fiúgyermekek körülmetélését vállalja. Amennyiben az Ön családjában ilyen szimchá (öröm) van, kérjük, jelentkezzen a Rabbiságon a 413-5580-as telefonszámon vagy a rabbitestulet@mazsihisz.com e-mailen keresztül, hogy a gyermeket Ábrahám szövetségébe felvehessük.

50-es, 60-as évekbeli bútorokat és berendezési tárgyakat, régi telefont és rádiót, retró tévét, 1945–1990 közötti festményeket (akár munkásmozgalmit is!) keresek a saját részemre! Lőrincz Péter, 06-70-383-5004.

Gyűjtő vásárol ezüsttárgyakat, cukordobozt, gyertyatartókat, tálcákat, gyümölcstálakat, evőeszközkészleteket (hiányosat is), judaikatárgyakat stb. T.: 06-20-476-7144.

Könyvnyomtatás, füzetkészítés, színes nyomtatás, plakátnyomtatás. Messinger: 315-0264.

Kárpótlási jegyéért a jövő években is a legtöbbet fizetem. Kérésre házhoz megyek, készpénzzel. Tel.: 06-30-323-1976.

A Chevra Kadisa sírásót keres a Kozma utcai temetőbe. Jelentkezés Kálmán Tamás igazgatónál: 413-5500/127.

Zongoraoktatást vállalok 6–38 éves korig kezdőknek és haladóknak lakásomon, vagy megbeszélés szerint házhoz megyek. Óradíj: 2400 Ft. Telefon: Alpár Éva, 06-30-261-9983.

Kóser konyhát ismerő, amerikai tapasztalattal, referenciával rendelkező, egyedülálló asszony munkát vállal, bentlakással. Tel.: 06-30-946-7112.

Kellemes kislakás Újlipótvárosban kiadó. 06-30-914-0394.

Kéthetenként félnapra takarítónőt keresünk. Tel.: 329-5557.

Zempléni hegységben, Erdőhorvátiban 2000 m²-es telken 300 m²-es ház borászati tevékenységhez kapcsolódó gazdasági épülettel, nagy borospincével, Kossuth préssel, hordókkal, szüretelő káddal eladó. Érdeklődni: 06-70-379-4364 vagy astor8@freemail.hu címen. 24 millió Ft.

Keresem a balassagyarmati származású Doman Ferenc hozzátartozóit. Levélcím: C. István, H-2660 Balassagyarmat, Thököly u. 16.

„Fitness Akadémia” diplomás masszőr (referenciával) teljes felszereléssel, háznál vállal relaxációs és sportmasszázst. Dobrovits Sándor: 06-30-860-3854.

Keresés! 1935-ben elhagyta Magyarországot Rosta Gizella. Születési ideje: 1913. 03. 02., helye: Budapest. Hollandiában telepedett le és alapított családot. 1956-ban hunyt el. Fia, aki 1943-ban született Amszterdamban, most nagyon szeretne vérrokonokat találni Magyarországon. Értesítés: Kucsma Jenőné, Vöröskeresztes Keresőszolgálat. Tel.: 374-1305.

HÁZASSÁG

Megözvegyült, diplomás, jó megjelenésű barátom részére 45–55 közötti, stabil partnert keresek. „Szimpátia” jeligére a kiadóba.

18 év tapasztalatával várom önt, amennyiben társra vágyik. Az emberi sorsok segítése, a társkeresés számomra hivatás. Nyugdíjasoknak kedvezmény. Elérhetőségeim: Györgyi asszony, 326-5989, reggel 8–10-ig, este 20–22-ig. E-mail: gyorgyi11@vivamail.hu

Salom társközvetítés. Tel.: 316-0265.

Zsuzsanna Nemzetközi Társközvetítő. www.atars.hu, 06-20-988-6839, 06-1-266-5401.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@bzsh.t-online.hu
ujelet01@freemail.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos: Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 3120 Ft
Külföldre 5760 Ft/év
USA és Izrael: 6240 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám: 11707024-22118480
OTP SWIFT kód: (BIC) OTPVHUHB
IBAN: HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(80)-444-444-es ingyenes zöldszámon.
Szedés: WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomtatás: VESZPRÉMI NYOMDA ZRT.

ISSSN 0133-1353

Olvasóink véleménye

Talmud-tóra Budán

A közelmúltban ellátogattam a Frankel Leó úti körzetbe, és megtekintettem egy vasárnap délelőtti foglalkozást azzal a céllal, hogy véleményt mondjak az ott folyó munkáról és esetleg tanácsaimmal segítsem azt.

A terembe belépve mosolygós arcokat láttam. Különböző korú, 2 és 6 év közötti gyermekek vettek részt a foglalkozáson.

A talmud-tóra oktatás vezetője Verő Bán Linda rebbecen, a templomkörzet rabbijának felesége, aki kérdéseimre készségesen válaszolt.

A kicsikkel Kulcsár Éva szakképzett óvónő foglalkozik, aki egy évig az ortodox bölcsődében dolgozott. A nagyobbak foglalkozásait Gábor Móni judisztika- és hébernyelv-tanár vezeti, aki a Lauder Javne iskolában tanítja ugyanezeket a tárgyakat.

Az órák gondosan előkészített program szerint zajlanak. Az oktatás kétféle témakörre terjed ki, ezek egyike aktuális (a soron következő ünnepek, a zsidó élet eseményei stb.), a másik pedig állandó témákat (pl. héber nyelv, biblia, imádságok) foglal magában.

A foglalkozásokat zsidó tárgyú játékokkal, énekekkel, mesékkel színesítik. A gyerekek játékos, interaktív formában sajátítják el az ismereteket.

A körzetben felnőttoktatás is folyik, melyet személyesen a rebbecen vezet. A résztvevők főképpen a talmud-tórás gyermekek szülei, akik így jobban tudják segíteni gyermekeik tanulását.

Összességében: a jól átgondolt és előkészített, színvonalas oktatás kellemes légkörben folyik, és a gyermekek láthatóan szívesen vesznek részt rajta.

Balázs Pál

Programajánlat

DECEMBER

Oneg Sabbat Klub
(Bp. VII., Szinva u. 1. 5-ös csengő)

20., szombat, Chanukkai börze, ingyenbüfé, zene... 20 óráig.

27., szombat, 18.00: Chanukka. Ünnepi kidust ad a klub kuratóriuma.

2009. januári (3., 10., 17., 24., 31.) programtervezet:

Irodalmi est
Messiáshit
Álom vagy valóság?
Kóser étkezés és a mai diéta
Vallási előírások és a mai orvostudomány. Előadók: rabbi és orvos.

A klub 18–20 óra között van szombatonként nyitva, a téli időszak alatt.

FELHÍVÁS!

1. Könyvgyűjtés szervezése a határon túli zsidó közösségek segítése érdekében. Kérjük, hogy akinek van felesleges könyve, értesítsen bennünket és elmegyünk érte. Vagy szeretettel várjuk minden szombaton 18–20 óra között a klubban, ha személyesen óhajtja behozni.

2. Alapfokú héber (ivrit) nyelvtanfolyam szervezése. Kérjük, hogy aki úgy érzi, meg kívánja tanulni ősei nyelvét, mert egy zsidónak véleményünk szerint legalább írni-olvasni tudni kellene héberül, jelentkezzen a fenti elérhetőségek bármelyikén.

3. Alapfokú internettanfolyam szervezése a 18–120 éves korosztály részére. Ehhez kérjük, akinek van működőképes számítógépe és azt felajánlaná a klub részére, értesítsen bennünket a fenti elérhetőségek bármelyikén. Amennyiben úgy érzi valaki, hogy csatlakozni kíván a tanfolyamhoz, jelentkezzen a fenti elérhetőségek bármelyikén.

IMAIDŐK

Templomok	Péntek este Dec. 19.	Szombat reggel Dec. 20.	Péntek este Dec 26.	Szombat reggel Dec. 27.
Hősök	17.00	9.30	17.00	9.30
Frankel L. út 49.	17.30	10.00	17.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	15.45	9.30	15.50	9.30
Vasvári P. u. 5. (lubavicsi)	17.30	9.00	17.30	9.00
Thököly út 83.	17.30	9.00	17.30	9.00
Hunyadi tér 3.	15.30	9.00	15.30	9.00
Bethlen tér 2.	17.30	9.30	17.30	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	15.45	8.00	15.50	9.00
Rabbiképző-ORZSE (Bérkocsis u. 2.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	15.45	8.00	15.50	8.00
Alma u. 2.	15.45	8.00	15.50	8.00
Kórház (Amerikai u. 53.)	16.00	7.30	16.00	7.30
Páva u. 39.	18.00	9.30	18.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	17.00	9.30	17.00	9.30
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	18.00	9.00	18.00	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00	15.50	9.00
Dessewffy u. 23.	15.45	9.00	15.50	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		8.45		8.45
Lauder iskola (Budakeszi út 48.)	18.00		18.00	
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	17.00		17.00	
Vidéken				
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	17.00		17.00	
Vác (Eötvös u. 3.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	17.00		17.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	17.00	9.00	17.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	15.40	8.00	15.40	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	15.40	8.00	15.40	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	17.00	8.00	17.00	8.00
Pécs (Fürdő u. 1.)	17.30	10.30	17.30	10.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	17.00		17.00	
Szombathely	17.00		17.00	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	17.00		17.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	17.00		17.00	
Keszthely (Kossuth L. u. 20.)	17.00		17.00	

NAPTÁR

December 19.	péntek	Kiszlév 22.	Gyertyagyújtás: 3.36
December 20.	szombat	Kiszlév 23.	Szombat kimenetele: 4.47 Újholdhirdetés
December 22–29.	Chanukka		
December 26.	péntek	Kiszlév 29.	Gyertyagyújtás: 3.40
December 27.	szombat	Kiszlév 30.	Szombat kimenetele: 4.51 Újhold 1.
December 28.	vasárnap	Tévét 1.	Újhold 2.

A Claims Conference közleménye

2008. november 20. – Julius Berman, a Claims Conference elnöke bejelentette: a Claims Conference az új Budapest Alapból összesen mintegy 10,9 millió eurót fizetett ki a Budapest német megszállását túlélő 5755 üldözött számára. A kifizetésekre, amelyek az eddig beérkezett kérelmek 98 százalékát teszik ki, a program 2008. augusztusi bejelentése óta eltelt 90 napban került sor.

Az új alap a Claims Conference és a német kormány között ez év júniusában lezajlott tárgyalások eredményeképpen nyílt meg. A vészkorszak budapesti üldözötteinek fogvatartása és szenvedései elismeréseképpen a Claims Conference Budapest Alapjából 1900 euró összegű egyszeri kifizetést kapnak azok a zsidó üldözöttek, akik jelenleg Kelet-Európában élnek, és még nem részesültek az alább felsorolt nagy kártérítési programokból.

„A Claims Conference elsődleges céljának tartotta kárpótlási kifizetést juttatni a budapesti üldöztetés túlélőinek, akiknek szenvedéseit Németország eddig nem ismerte el.

Gyors eljárásban teljesítettük a kifizetéseket, hogy a megmaradt túlélők részére még életükben egy kis igazságot szolgáltathassunk” – mondta Julius Berman, a Claims Conference elnöke.

A Claims Conference az ügyet a német kormánnyal évek óta rendszeresen folytatott tárgyalásai során mindvégig intenzíven szorgalmazta. Becslése szerint az alapból mintegy 6000 túlélő kaphat kárpótlást.

A Claims Conference nyilvántartásában 162 000 olyan túlélő szerepel, akiknek elismerték kárpótlási kérelmét, amelyet egykori rabszolgamunkásként nyújtottak be. Ebből a Claims Conference 5790 olyan túlélőt azonosított be, akik a német állam bizonyos kárpótlásaiból nem részesültek.

A Claims Conference a kérelmek feldolgozásának egyszerűsítése és a kifizetések meggyorsítása érdekében az 5790 kifizetésre jogosultnak tartott túlélőnek előzetesen megküldte a rövid és egyszerű, a német állam előírásainak megfelelő nyilatkozatot. Azonban kérelmet adhatnak be azok a túlélők is, akik úgy gondolják, hogy jogosultak a kifizetésre, de ezt a levelet nem kapták meg.

A Claims Conference a kifizetéseket folytatni fogja, amint további kérelmek érkeznek be. A részletek megtalálhatók a www.claimscon.org weboldalon, telefonon a Claims Conference budapesti irodájánál lehet érdeklődni a 374-3078, 889-3330 és 889-3331 számokon, illetve levélben a 1066 Budapest, Lovag u. 5. címen. A kérelem benyújtásának határideje 2009. augusztus 6.

„A túlélők idős korára való tekintettel és a kárpótlások mihamarabbi kifizetésének érdekében a Claims Conference gyors és hatékony munkát végzett. Németországnak hat évtizednél is több időre volt szüksége ahhoz, hogy elismerje a Budapest német megszállását túlélő zsidó emberek szenvedéseit. A Mazsihisz folyamatosan küzdött azért, hogy a tárgyalások mielőbb megkezdődjenek, a Claims Conference ezt a kérést magáévá tette, és folyamatosan szorgalmazta azokat. A túlélők ezért köszönetüket fejezik ki, mondta Feldmájer Péter, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének elnöke.

Budapest német megszállásának és a budapesti gettó zsidó áldozatainak történelmi fényképei a www.claimscon.org/budapestghetto weboldalon tekinthetők meg. A nyomtatott sajtó számára nagy felbontású fotókat tettünk közzé.

(Claims Conference)

Európa első gettója

Kicsit talán szokatlan dolog bárkit is gettóba invitálni, a történelmi tapasztalat szerint ennek nem ez a módja... De most mégis megteszem. Ha Velencében jár, feltétlenül nézze meg az egykori gettót, vagyis annak szerencsére csak hűlt helyét, Európa első gettóját! Érdemes. Gyönyörű zsinagógái, zsidó múzeuma és a hely történelmi, megkapó, érdekes hangulata miatt is.

A gettó és a zsidó közösség története

Venetóban már ősidők óta találhatók zsidó települések. Régészeti leletek és megbízható források bizonyítják a zsidók jelenlétét Aquileiában, Gradóban és Concordiában a IV–V. század óta.

Kezdetben keletről és az Alpokon túli országokból érkeztek letelepedési szándékkal, de 1492 után sok hittestvérünk indult el Spanyolországból és Portugáliából is. Kis közösségeket alkottak a szárazföldön, Padova, Treviso, Bassano és Conegliano mellett. Innen idővel Velencébe költöztek, ahol letelepedésük bizonytalan volt, mivel a városállamot irányító Nagytanács politikája hol engedélyezte, hol tiltotta maradásukat. Ennek ellenére a zsidók száma egyre nőtt, és a város életében betöltött szerepük erősödött. A kormányzó később úgy határozott, hogy a zsidók a városnak egy bizonyos területén élhetnek, de csakis ott. 1516. március 29-én törvényben kijelölték a területet a San Girolamo egyházközségben, amelyet „Ghetto Nuovo”-nak neveztek el, a területen lévő ágyúöntő műhely után. Így jött létre Európa első gettója. Szomorú elsőség. Mára azonban egy élettel teli, növekedő negyede Velencének, tele vallási és igazgatási intézményekkel, különös tekintettel a zsinagógákra, amelyek a mai napig működnek.

Amikor meglátogatjuk a velencei gettót, akkor egy különleges és egyedi városrészbe érkezünk. Öt zsinagóga található ezen a kis területen, amelyek mind a századok során itt letelepedett különböző nemzetek (zsidó etnikai csoportok) jelképei. Ugyancsak itt állnak a Velencében egyébként szokatlan, régi építésű, elhanyagolt és sivár, többemeletes „felhőkarcolók”, az öreg és valaha zsúfolt épületek (a kis terület miatti kényszerűségből épültek magas házak itt), amelyekben a zsidók éltek, valamint az ősi zálogházak és a Midrashim, ahol a szent szövegeket tanulmányozták. A kulturálisan nagyon élénk és élő zsidó közösségnek a mai napig ez a terület a központja. Napóleon 1797-ben véget vetett a szegregációnak, és leromboltatta a gettó kapuit. De a zsidó élet már jóval régebben kiterjedt Velence egész területére, és évszázadokon át fejlődött. Manapság kb. 600 zsidó él Velencében és Mestrében (ez Velence szárazföldi része).

Etnikai versengések és zsinagógák

A zsidó életformát különbözőképpen gyakorlók számára azonban a gettó mégsem volt olvasztótégely. A benne lakók sokféle országból, kultúrából és társadalmi osztályból érkeztek, de megtartották sajátos szokásaikat. Ez a zsinagógák építésében is megnyilvánult: ötöt emeltek egymás mellett, egyet-egyet a német, az olasz, a spanyol és a levantei közösségnek, az ötödik, a Scuola Canton pedig valószínűleg a franciáké volt, vagy azoknak a családoknak a magánzsinagógája, akik az építési költségeket finanszírozták. Mind az öt templom fennmaradt.

Napóleon által felszabadítva és... Hitlertől üldöztetve

Amikor Velence gazdasági és politikai válságba került az 1700-as években, a gettóban is egyre nehezebbé vált az élet. Végül 1737-ben kényszerből bekövetkezett a csőd. Hatvan évvel később a napóleoni seregek véget vetettek a Velencei Köztársaságnak. A gettó falait lerombolták, és a zsidók ugyanazon szabadságjogokat kapták, mint Velence többi polgára. Ennek ellenére sok zsidó a gettóban élt továbbra is, és a gettó maradt a velencei közösség központja egészen a német megszállásig. A második világháborúban mintegy 200 velencei zsidó polgárt deportáltak és öltek meg 1943 és 1945 között.

A gettó ma

A közösség Velencében manapság lassú újjáéledésen megy keresztül. Ma mintegy 500 zsidó él a városban. Imádkoznak a spanyol (Scuola Grande Spagnola) és a levantei zsinagógában (Scuola Levantina). A környéken sok zsidó bolt és üzlet van, könyvkiadók, egy szociális központ, egy idősek otthona, múzeum, jesiva és a kóser Gam Gam étterem, amelyet a New York-i lubavicsi zsidók üzemeltetnek. Egész évben érdekes program a városnézés, a gettóban található zsidó múzeum, amelynek impozáns gyűjteménye elsősorban vallási célú tárgyakból áll.

Kiszállva a lagúnákon szinte percenként tovasikló vaporettók egyikéből, azonnal megihleti a látogatót ennek a nagy múltú, szomorú, de egyben reményteljes negyednek a sajátos hangulata. Izgalmas rápillantani az első „velencei zsidó bank” (Banco Rosso) kicsiny, romos kapujára, tenyérnyi ablakára, a sikátorok megannyi sejtelmes és titkokat rejtő beszögellésére. Lelki szemeink előtt feltűnnek a középkor imbolygó árnyalakjai, Shakespeare hősei, és máris belecsöppentünk a korszakokon átívelő nagy kalandba. A történelmet és a kultúrát szerető vándornak ezt látni kell. Irány Velence!

Egri Oszkár

Egy százéves hittestvérünk ünneplése

Rogán is a köszöntők között

Zoltai Gusztáv, Rogán Antal, Várnagy Imre

Bensőséges ünnepség színhelye volt előbb a Hegedűs Gyula utcai zsinagóga, majd utána az Idősek Klubja, ahol 100. születésnapján köszöntötték *Várnagy Imrét, Cvi ben Avrahámot*.

Deutsch László főrabbi, miután üdvözölte az egybegyűlt közönséget, a közelgő chanukka kapcsán ezzel a mondattal indította beszédét: nész gádol hájá sám … nagy csoda történt ott, majd így folytatta: az, hogy egy hittestvérünk a mai nappal betöltötte a 100. életévét, ez is egy nagy csoda, de még inkább az, hogy Imre bácsi átvészelte a fasizmus borzalmas időszakát és Auschwitz poklát is, ezért joggal mondhatjuk, nész gádol hájá po … nagy csoda történt itt a mai napon.

Ezt követően a főrabbi kitért az ünnepelt eddigi tartalmas életútjára, hat évtizedes boldog házasságára, egyetlen gyermekének, Áginak gyermeki szeretetére és arra, hogy a Hegedűs Idősek Klubjának most is hűséges tagja, látogatója. Végezetül a Mindenható áldását kérte rá.

Az Idősek Klubjában folytatódott az ünnepség, ahol a klubvezető, *Királyné Barta Ilona* fogadta a vendégeket, az ünnepeltet és a klubtagokat.

Ezt követően *Zoltai Gusztáv* körzeti elnök, *Rogán Antal* V. kerületi polgármester, *Brehlik Lajos,* a XIII. kerületi önkormányzat jegyzője, *Germánné Vastagh Györgyi* képviselő és *Bacsi Lászlóné* mondtak köszöntőt, majd megajándékozták Imre bácsit.

A születésnapi torták felszeletelése utáni hangulatos műsorban *Klein Judit* énekművész kedves dalokat énekelt, *Kertész Endre* csellóművész pedig a tőle megszokott magas színvonalon adott elő klasszikus zenei részleteket *Balassa Krisztián* zongorakíséretével.

Az ünnepség végén Várnagy Imre meghatottan mondott köszönetet a jókívánságokért és a szeretetért.

Csabai Ékes Lajos kiállítása Komárnóban

Jelentős nemzetközi esemény helyszíne volt a Duna Menti Múzeum. A Ghyczy-palota felújított termeiben nyílt meg a Mazsihisz, a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár, a Szlovák Nemzeti Múzeum, a Zsidó Kultúra Múzeuma és a komárnói hitközség együttműködése keretében a *Csabai Ékes Lajos* (1896–1944) festményeiből és grafikáiból készült tárlat.

Megnyitóként *Bertók Tibor* és *Kovács József* zenészek kellemes zsidó dallamokat adtak elő, valamint részleteket a Hegedűs a háztetőn című musicalből.

Csütörtöky József múzeumigazgató köszöntötte a megjelenteket, köztük *Pasternák Antalt,* a komárnói hitközség elnökét, és ismertette a tárlat létrejöttének körülményeit. Bemutatta *Gábor Annát,* a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár munkatársát, a kiállítás kurátorát és *Gaál Idát,* a Duna Menti Múzeum munkatársát, a kiállítás helyi felelősét.

Gábor Anna felidézte *Csabai Ékes Lajos* művészeti tevékenységét, életútját, amely jelentősen összefonódott a magyar zsidó történelemmel. Elmondta, a neves alkotó műveiből 61 évvel ezelőtt volt utoljára kiállítás. A szlovák társintézmény nevében *Martin Korcok* igazgatóhelyettes mondott köszöntőt.

A tárlat szöveges anyagát *Vadász Magda* fordította szlovák nyelvre.

A kiállítás a „Hagyomány gyökerei” projekt keretében a Nemzetközi Visegrádi Alap támogatásával jött létre, és része a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma Kisebbségi Kultúrák 2008 program támogatásával megvalósuló „Zsidó Kultúra Napjai Komáromban” eseménysorozatnak.

A képek 2009. január 3l-ig tekinthetők meg.

„Mindannyian mások vagyunk”

Beszámoló az Élet Menete-koncertről

Ahogy pestiesen mondják, „még a csilláron is lógtak” november 30-án a Dohány utcai zsinagógában, ahol a néhány éve teremtett hagyomány nyomán idén is jótékonysági koncertet szervezett Az Élet Menete Alapítvány.

Balázsovits Lajos színművész, rendező, a Játékszín igazgatója – aki az alapítvány kuratóriumi tagjaként vállalta a műsorvezető szerepét – név szerint köszöntött számos minisztert, államtitkárt, politikust, Budapest rendőrfőkapitányát és főpolgármester-helyetteseit. A koncerten jelen volt *Aliza Bin-Noun,* Izrael állam nagykövete, és az Egyesült Államok követségének képviselője is. A Mazsihisz és a BZSH nevében *Feldmájer Péter* és *Streit Sándor* elnökök, valamint *Zoltai Gusztáv* üv. igazgató vettek részt. Az ünnepségen megjelentek a rabbikar tagjai, *Erdő Péter* prímás, esztergomi érsek delegáltjaként pedig *Varjú Imre* kanonok tett eleget a meghívásnak.

Nehéz szívvel szólok önökhöz – kezdte beszédét Zoltai Gusztáv, Az Élet Menete Alapítvány fővédnöke, majd így folytatta: – már a kiáltás ideje jött el! Bakancsos és darutollas klánok masíroznak az utcán. – A szónok ezt követően felidézte az alapítvány megteremtésének időszakát, méltatta *Székhelyi József* és *Kézdy György* színművészeket, akik nem csupán létrehívói e civil szervezetnek, hanem ott voltak az első auschwitzi zarándokok között. Zoltai Gusztáv beszéde végén hitet tett a békés, humanista Magyarország mellett.

A 60 éves Izrael állam képviseletében Aliza Bin-Noun magyar nyelven szólt a közönséghez. Úgy fogalmazott, hogy az antiszemitizmus szerte a világban létezik, sőt erősödik. Félelemre azonban senkinek sincs oka, mert Izrael nem hagyja magára a zsidóságot. Az emberi jogokat mindenkinek tisztelnie kell!

A koncert első műsorszáma összecsengett a nagykövet asszony szavaival, hiszen *Mahó Andrea,* a Madách Színház művésze és az FG4 emlékzenekar az Illés együttes 1971-ben kiadott lemezéről idézte fel a Human Rights – Az Emberi Jogok megzenésített nyilatkozatát. (Az ENSZ éppen 60 éve fogadta el ezt a dokumentumot.) A *Szörényi Levente* és *Bródy János* által írt különleges oratórium alatt a közönség klipösszeállításon követhette az emberi elnyomásról készített felvételeket.

Bródy János „biztosra ment”, amikor a „Filléres emlékeim”-mel, a nagymama-versszakkal kiegészített „Mama kérlek”-kel és a „Ha én rózsa volnék”-kal lépett a mikrofon elé. Végül mégis becsempészett a műsorába néhány üzenetértékű dalt is, ilyen volt a „Valahol meg kéne kapaszkodni, hogy el ne öntsön az ár” és a „Ne veszítsd el a fejed!” A Mahó Andreával énekelt duett – az „Az vagy, akinek tartod magad” – már egyértelműen a zsinagóga közönségének szólt. A musical egyik legismertebb hazai művésznője ezt követően önálló összeállítással bizonyította, hogy gyönyörű hangja nemcsak a színházban cseng tisztán és érthetően.

Ezen az estén a legnagyobb sikert a *Fegya (Jávori Ferenc)–Cipő (Bódy László)–Szatay Gábor* alkotta trió aratta, akikhez egy-két dal erejéig Mahó Andrea is betársult. Talán maga Fegya sem gondolta volna, hogy egyszer még a budapesti közönség lelkes tapsa mellett játssza és énekli oroszul a „Valahol a Volga mentén” és a „Moszkva-parti esték” dzsesszesített változatát. Cipő is remek volt a „Menyasszonytánc”-ból előadott dalokkal.

Somló Tamás – akinek 94 éves édesanyja is ott ült a közönség soraiban – maga fogalmazta meg, hogy számára megható és különleges élmény a tóraszekrény előtt fellépni. Technikailag nehéz, lírai számokat választott műsorába, köztük az „Álomarcú lány” és a „Szépek voltunk együtt” című szerzeményt, és kiváló muzsikustársaival valóban szuggesztív élményt nyújtott.

Az Élet Menete hangversenye immár hagyományosan egy közösen énekelt dallal ér véget. Ezúttal a „Mindannyian mások vagyunk” című Bródy-szerzeményt adta elő a koncert valamennyi közreműködője.

Rojkó A.

Lechájim, Fegya!

Egészségedre, Fegya! És a mi egészségünkre, akik ott ültünk a Dohányban azon az estén. És először láttunk téged, amint jól megtervezett viseletben egykori otthonodat, Kárpátalját idézted. És hallottunk téged, amint a zongorán futamokban adtál elő régi jiddis melódiákat. Majd egy profi fordulattal (szöveg) átváltottál orosz népdalokra, amelyek sokunk fiatalságát idézték. Ami a közönség reagálását illeti, talán Dudu Fisher aratott ekkora sikert e százötven éves falak között a nyári fesztiválon. De az más volt. Itt, azon az estén te voltál a „zsidó műsor”. Lechájim!

kp